

Debreceni Egyetem
Bölcsészettudományi Kar
Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Debrecen utcanevei
(MA záródolgozat)

Témavezető:

Dr. Hoffmann István
egyetemi tanár

Készítette:

Zakkar Klaudia
II. magyar (MA)

Debrecen
2017

NYILATKOZAT

Alulírott....., a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karának hallgatója ezennel büntetőjogi felelősségem tudatában nyilatkozom és aláírással igazolom, hogy

..... című diplomamunkám saját, önálló munkám; az abban hivatkozott nyomtatott és elektronikus szakirodalom felhasználása a szerzői jogok nemzetközi szabályainak megfelelően készült.

Tudomásul veszem, hogy diplomamunka esetén plágiumnak számít:

- szó szerinti idézet közlése idézőjel és hivatkozás megjelölése nélkül;
- tartalmi idézet hivatkozás megjelölése nélkül;
- más szerző publikált gondolatainak saját gondolatként való feltüntetése.

Alulírott kijelentem, hogy a plágium fogalmát megismertem. Tudomásul veszem, hogy plágium esetén diplomamunkám visszautasításra kerül.

Továbbá felelősségem tudatában nyilatkozom arról, és aláírással igazolom, hogy a Debreceni Egyetem Elektronikus archívumába (DEA) a <http://dea.lib.unideb.hu/dea/handle/2437/85081> címre feltöltött diplomamunkám mindenben megegyezik a benyújtott papíralapú és/vagy CD formátumú dolgozattal.

Debrecen, ...év ..... hó ..... nap

Zakkar Klaudia

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	3
II. Az utcanevek vizsgálatáról.....	5
III. A vizsgálat módszere	8
a. Az adatbázis kialakítása és feldolgozása	8
b. Az elemzés szempontjai	9
IV. A debreceni utcanévadás történeti korszakai.....	14
1. korszak – a természetes névadás korszaka.....	14
2. korszak – a hivatalos névadás első korszaka (1845–1899).....	20
2.1. Az első személynévi utcanevek: 1845–1896	20
2.2. Intézményes beavatkozás: 1897–1899.....	21
3. korszak – a hivatalos névadás második korszaka (1900–1945).....	24
3.1. A kertségek bevonása a névadásba: 1900–1924	24
3.2. Tervszerűség a névadásban: 1925–1944.....	25
4. korszak – a hivatalos névadás harmadik korszaka (1945–1989)	28
4.1. Ideológiaváltás a névadásban: 1945–1955.....	28
4.2. A mennyiségi gyarapodás időszaka: 1956–1989	29
4.3. Józsa Debrecenhez csatolása.....	30
5. korszak – a hivatalos névadás negyedik korszaka (1990-től napjainkig) ..	32
5.1. A rendszerváltás névadása: 1990–1994	32
5.2. A névbokrosítás „virágkora”: 1995–2015.....	33
6. A történeti áttekintés összegzése.....	35
V. Az utcanevek vizsgálata az utótagok szerint.....	39
VI. Debrecen utcanevei napjainkban	45
VII. Debrecen mai utcanevei városrészek szerint.....	50
VIII. Összegzés	54
IX. Szakirodalom	56

I. Bevezetés

Debrecen története egészen az 1200-as évekig nyúlik vissza: a város nevét 1232/1550-ben említi először a Várad Regestrum *Debrezun* formában (FNeSz: 175). A város története, növekedése, az ott lakók életformája jól végig követhető a város utcaneveinek történetén is, melyek közül jó néhány már a középkorból adatható. Látni fogjuk, hogy milyen jellemzők ihlették a természetes névadást, hogy a történelem mely pontjain voltak ráhatással politikai, ideológiai változások a névadásra, és végül látni fogjuk, hogy mik a jellemző névadási mozzanatok jelenkorunk Debrecenében. Vizsgálódásaimban történelmi és névtani szempontból is vizsgálom a neveket, mert úgy gondolom, hogy csak így kaphatunk teljes képet Debrecen utcanévrendszeréről.

Dolgozatomban – jobb szó híján – az utcanevek kifejezést fogom használni a közterületek tulajdonnévi értékű megnevezéseire, csatlakozva ezzel HAJDÚ MIHÁLYHOZ: „utcanéven azoknak a legkisebb közterületeknek a nevét értem, amelyek az ottani lakosok lakhelyének pontosabb meghatározása, vagy az állandó lakosok híján az identifikáció: megkülönböztetés és azonosítás céljából hivatalos nevet viselnek.” (HAJDÚ 1975: 3). Vagyis e felfogás szerint utcanévnek tekintem például a fasorokat, közöket, sikátorokat jelölő megnevezéseket. Dolgozatom alapjául szolgáló adatbázisom felépítésekor Debrecen jelenlegi hivatalos utcanévlistáját egészítettem ki BALOGH LÁSZLÓ munkája (2007) alapján, így jelenlegi gyűjtésemben összesen 2446 utcanév szerepel. Ez a jegyzék tartalmaz minden olyan utcanevet, amely Debrecen történetében valaha is feljegyzésre került, még ha végül nem is nyílt meg a tervezett utca.

BALOGH LÁSZLÓ munkája igen alapos, minden valaha felmerült utcanevet számbavett Debrecenben, rögzítve azok első – és megszűnt utcanév esetén utolsó – megjelenését. Igyekezett magyarázatot adni az utcanevek eredetére, megjelölte elhelyezkedésüket, valamint a forrásukat. Az adatbázis kialakításánál a nyelvi szempontból jól átlátható névanyag kialakítására törekedtem, így azokat a neveket, amelyeket BALOGH számokkal különböztet meg (0, 1, 2, 3), vagyis „ugyanolyan elnevezéssel, ugyanott már volt, vagy létezik közterület, csak az előzőhöz képest hosszában, esetleg jellegében más.” (BALOGH 2007: 21), a névanyag egyértelmű

vizsgálatának érdekében összevontam, mivel a név ugyanazt az utcát jelöli, és az elnevezés eredete is azonos. Így lehetőségem nyílt olyan vizsgálatok elvégzésére, amely az adott utcanév élettörténetét mutatja be, és kimutatható, hogy az adott elnevezés mely korszakban volt élő név, és mely korszakban nem volt használatban (pl. átnevezték). Amennyiben olyan nevet vizsgáltam, amely máshol jött létre azonos névvel, megtartottam BALOGH jelölését, így ezeket betűkkel jelöltem (a, b, c): „ugyanolyan elnevezéssel már volt, vagy létezik közterület, de térben máshol (térben különböző)” (BALOGH 2007: 21).

Munkám első részében szeretnék történeti kitekintést adni Debrecen utcaneveiről, megmutatva azt, hogy az utcanévadási típusok alapján milyen jellegzetes korszakokra oszthatjuk Debrecen utcanévtörténetét. A korszakok felosztását részben az eddigi szakirodalom alapján készítettem el, azonban több helyen alkorszakokra bontottam az alapján, hogy adott korszakon belül történt-e jelentős változás az utcanévrendszerben, amely nagyszámú utca átnevezését eredményezte. A korszakokon belül bemutatom, hogy az adott időszakban mik voltak a jellemző névadási típusok, melyeket az adatbázis kirajzol előttünk. Ezt követően megmutatom, hogy a jelenlegi élő utcanévanyag milyen jegyeket hordoz magán, mely korszak óta léteznek egyes kronológiai rétegei, és mik a jellemző névadási típusok napjainkban. A jelenleg élő utcanevek vizsgálata jó alapot nyújt más, hasonló vidéki városokkal történő összevetésre, így Pécs és Szeged utcaneveivel, melyekről már készültek hasonló elemzések.

II. Az utcanevek vizsgálatáról

Az utcanevek vizsgálata a helynevek között talán kicsit mostohagyermek, hiszen jóval kevesebb szakirodalom áll rendelkezésünkre a nevek e típusához. Ugyan az „újabb kori utcanév-történelem nem annyira természetes nyelvi folyamatok, hanem sokkal inkább ettől független döntések hatása alatt alakult” (HOFFMANN 2003: 168), mégis elárul néhány olyan egyedi tulajdonságot, néhány olyan viszonyulást, amely az aktuális kor emberének, újabban inkább a hivatalos szerveinek világlátását tükrözi. HAJDÚ MIHÁLY szerint az utcanevek vizsgálata az alábbiak szerint írható le: „A hivatalos névadásnak legkülönösebb és legvitatottabb megnyilvánulási formája a közterületek elnevezése, az utcanévadás. Ennek az az egyik oka, hogy az utcanevek a hivatalos nevek közül legkönnyebben – túlságosan is szabadon – változtathatók, ezért leginkább magukon viselik a kor, a változó társadalmi és politikai rendszerek sok valódi és majdnem ugyanannyi téves értékítéletét. A másik ok az, hogy az elnevezés ténye egy igen kicsiny csoport, sokszor csak egyetlen személy irányításához, igényéhez, ízléséhez kötődik, mégis jellemzővé válik az eredmény a helységre, ahol az egész lakosság nyelvébe, névkincsébe beépülnek lassan ezek a nevek. A harmadik ok a központi irányításnak a szerepe, érvényesülés a különböző helységekben. Mindezeknek az összetevőknek a vizsgálata minden településről jellegzetes képet alakít ki, s mind a névtudomány, mind pedig a helytörténet, társadalomnyelvészet, társadalomlélektan stb. tudományágak számára új eredményeket hozhat.” (HAJDÚ 1980: 22–23). A hetvenes évektől egyre több olyan elemzés készült és készül el, amely valamely település utcanévanyagát vizsgálja névtani szempontok szerint (HLAVACSKA 1989: 5). Munkámhoz jó kiindulási alapként használtam fel azokat a munkákat, amelyek egy-egy, vagy akár több település utcanévanyagát dolgozzák fel, így HAJDÚ MIHÁLY hasonló vonatkozású munkáját, melyben Budapest utcaneveit vizsgálta. Ugyan ő munkájában az 1972-es budapesti névállományt vizsgálja, történeti vonatkozású adatokat csak akkor használ, amikor az utcanév eredete magából a névből nem magyarázható (HAJDÚ 1975: 4), mégis sokat segített abban, hogy szempontrendszeremet összeállíthassam. Érdekes összehasonlítás kínálkozik Debrecen és Budapest hivatalos névadási gyakorlatát illetően. Így például amíg Budapesten több egyforma elnevezésű utca létezik

párhuzamosan egy időben, addig Debrecenben ezt igyekeztek elkerülni. Ennek leginkább szembetűnő példája Józsa Debrecenhez történő csatolása, ebben az időben ugyanis azokat az utcaneveket, amelyek Debrecen területén is megvoltak, Józsán következetesen átnevezték. Józsa nagyon sok utcáján alakultak ki ennek eredményeképpen olyan nevek, amelyek emléket állítanak egy korábbi utcánévnek (*Hadvezér utca* a korábbi *Dózsa György utca* helyett, *Rózsavölgy utca* a korábbi *Rózsa utca* helyett, *Szirom utca* a korábbi *Virág utca* helyett).

HAJDÚ MIHÁLY egyik munkájában arra is vállalkozott, hogy több kisebb település utcanevanyagát összehasonlítsa. Ezáltal arra a következtetésre jutott, hogy a 84 falu teljes névanyaga igencsak kevés elemből áll, hiszen a 84 településen 637 közterület elnevezésére mindössze 158 nevet használtak fel. A 637 utcából pedig 434 utca személynévi eredetű nevet visel. (HAJDÚ 1983: 38–41). Ebből arra a következtetésre jutott, amelyre PÉTER LÁSZLÓ is Szeged utcaneveivel kapcsolatban: „Városaink, községeink utcanevanyaga, mióta a spontán, hagyományos, természetes névadást a hivatalos elnevezés váltotta föl, arányaiban kedvezőtlenül változott meg, a sok személynév a szép természeti nevek fölé kerekedett.” (PÉTER 1974: 61). Hamarosan látni fogjuk, hogy ezek az arányok mit mutatnak ki Debrecen utcaneveinek esetében. Mindazonáltal előzetesen az elmondható, hogy amíg a korai, természetes névadás időszakában az volt az elsődleges cél, hogy a tájékozódást segítsék az utcanevek, akár az ott álló épületről, ott lakó személyekről, foglalkozásukról vagy a birtokosról elnevezve (*Olajos utca* = olajmalom állt ott, *Szappanos utca* = szappanfőzők laktak benne, *Fényes utca* = a Fényes család lakott ott), a későbbi időszakokban, főleg az aktuális eszmék hatására az utcák elnevezését egyfajta emlékéllításként használják a hivatalos utcanevadásban. MEZŐ ANDRÁS tanulmányában több szempontból ad betekintést a nyíregyházi utcanevekbe, kifejezetten a történeti és motivált névadás előtérbe állításával. (MEZŐ 1969: 198–204., ill. HOFFMANN 2003: 168). HLAVACSKA EDIT munkájában Salgótarján utcaneveit vizsgálja, teljes áttekintést adva a Salgótarján történetében valaha felmerült utcanevekről. Ez a gyűjtés tartalmazza azokat az élőnyelvi adatokat, amelyek a területet jól ismerő adatközlőktől származnak, és azokat az adatokat is, amelyek írásos feljegyzésekből, térképekről, különböző levéltári forrásokból származnak, így egy olyan névtár készült el, amely szócikkekre bontva tartalmaz

minden adatot, amely fellelhető a névről (HLAVACSKA 1989). Az elemzések során felhasználtam PÉTER LÁSZLÓ Szeged utcaneveiről készített anyagát (PÉTER 1974), valamint az újabb kori kutatások közül PESTI JÁNOS Pécs utcaneveiről készített anyagát (PESTI 2003).

III. A vizsgálat módszere

a. Az adatbázis kialakítása és feldolgozása

Munkám igen jelentős részét az utcanév-adatbázis kialakítása tette ki. Ahhoz, hogy a neveket megfelelő részletességgel elemezhessem, olyan anyagot kellett összeállítanom, amely bármely szempontból elemezhető. Így olyan adatbázist kellett építenem, amely tartalmaz minden utcanévet, tartalmazza, hogy mely korszakban élt a név, mi volt a névadás indítéka, mely városrészben helyezkedik el. Így lehetőségem nyílt olyan elemzések elvégzésére, amely alapján térbeli és időbeli síkon is elemezhetem a neveket.

A fentiek alapján fontosnak látom bemutatni, hogy milyen értékekkel dolgoztam a táblázatban. Az adatbázisban szereplő adatok soronként kerültek be, az oszlopok pedig a sorok értékét határozzák meg, ennek megfelelően az alábbi paramétereket vettem fel oszlopként:

A oszlop: *bővítményként szereplő névrész.*

B oszlop: *földrajzi köznévi alaprész.*

C oszlop: *változat.*

D oszlop: *az utcanév első megjelenése írásos anyagban (jegyzőkönyvek, térképek, határozatok stb.)*

E oszlop: *utolsó megjelenés, megszűnés éve.*

F-N oszlopok: *az adott utcanév létezése adott korszakokban.*

O oszlop: *funkcionális kategória.*

P oszlop: *városrész neve.*

Az utcanévek elemzését a már felvitt adatok szűrésével végeztem el, melyeket diagramon jeleníték meg a megfelelő helyeken, alátámasztva ezzel az általam felvázolt megállapításokat. A diagramok elkészítésénél a színeket következetesen használtam, hogy ezzel is segítsem az adatok áttekinthetőségét. A teljes adatbázist a dolgozatomhoz mellékeltem CD lemez tartalmazza.

b. Az elemzés szempontjai

Ahogy korábban említettem, az utcaneveket HAJDÚ MIHÁLY felfogása szerint értelmezem, így „sokféle földrajzi köznévvvel jelölhető objektum tartozhat ide” (HOFFMANN 2007: 50). A nevek elemzését funkcionális-szemantikai szempontok szerint végeztem, melyhez HOFFMANN ISTVÁN funkcionális-szemantikai modelljét vettem alapul (HOFFMANN 2007: 55–56), melyet az utcanevek elemezhetőségének szempontjai szerint alakítottam át némileg. Mivel az újabb kori utcanevek a szemantikailag lényegében nem motivált közé sorolhatók, így néhány kategóriát elhagytam, néhányat pedig további alkategóriákkal egészítettem ki annak érdekében, hogy teljes képet kaphassunk a nevekről. A szemantikai besoroláshoz elengedhetetlen, hogy megismerjük, az adott név mit jelöl létrejöttének pillanatában, milyen motiváció által jön létre. A névadási motivációk típusait MEZŐ az alábbiak szerint írja le:

1. Belső (intern) motiváció: a kifejeződő névalkotó tulajdonságok a jel és jelölt viszonyának belső, lényegi összefüggéseit tükrözik.
2. Külső (extern) motiváció: „nem az objektum és a név, hanem a név és az elnevező ember között van szorosabb kapcsolat, majd az ember másodlagos kapcsolatot teremt az objektum és a név között” (MEZŐ 1982: 204, HOFFMANN 2007: 60).

Az utcanevek szempontjából nézve tehát az első típusba sorolhatjuk azokat a neveket, amelyek közvetlen kapcsolatban állnak az elnevezett területtel, utóbbi típusba pedig azokat az utcaneveket, ahol a funkció emlékállítás vagy esztétikai jellegű névadás. Ahhoz, hogy az ilyen jellegű vizsgálatot elvégezzem, az utcaneveket történetükkel, keletkezésükkel együtt kellett vizsgálnom, e nélkül ugyanis lehetetlen volna a megfelelő kategóriába sorolni a neveket, és hibás eredmények tűntek volna elő. Ugyanis ha eltekintek pl. a *Bárány utca* névadási motivációjától, tévesen kerülhetett volna az „állatnevek”, vagy akár a „személynevek” kategóriába is a megfelelő „ott álló építmény” kategória helyett – nevét ugyanis a Fehér Bárány Fogadóról, ill. a Bárány csárdáról kapta.

A névanyag funkcionális elemzését tehát az alábbi kategóriák szerint végeztem el:

1. Funkcionális sajátossága

1.1. tulajdonsága

- 1.1.1. kora (*Új utca*)
- 1.1.2. mérete (*Kis-Új utca*)
- 1.1.3. funkciója, működése (*Szarvaspiac*)
- 1.1.4. alakja (*Görbe utca*)
- 1.1.5. egyéb tulajdonsága (*Büdös köz*)

1.2. viszonya külső dologhoz

- 1.2.1. ott lévő növényzet (*Akácfa utca*)
- 1.2.2. ott lévő állatvilág (*Csíz utca*)
- 1.2.3. ott lévő építmény (*Iskola utca, Almáskert utca*)
- 1.2.4. birtokos, használó (*Pribék utca*)
- 1.2.5. ott lakó emberek
  - 1.2.5.1. neve (*Agárdi utca*)
  - 1.2.5.2. foglalkozása (*Hóhér köz*)
  - 1.2.5.3. származása (*Burgundia utca*)
  - 1.2.5.4. velük kapcsolatos fogalom (*Ifjúság utca*)

1.3. lokális viszonyai

- 1.3.1. elhelyezkedése (*Libakert utca*)
- 1.3.2. viszonyított helyzete (*Nyugati utca*)
- 1.3.3. irány megjelölése (*Acsádi út*)

2. Emlékállító funkció

2.1 Személyek

2.1.1 Magyar személyek

- 2.1.1.1 Történelmi alakok, politikai személyek (*Kossuth utca*)
- 2.1.1.2 Tudósok, mérnökök, építészek, tanárok, orvosok (*Kardos Albert utca*)
- 2.1.1.3 Művészek (írók, költők, festők stb.) (*Gárdonyi Géza utca*)
- 2.1.1.4 Főbírók, bírók (*Rakovszky Dániel utca*)
- 2.1.1.5 Egyházi személyek (*Hetényi János utca*)
- 2.1.1.6 Helyi jelentőségű további személyek (*Tőzsér utca*)

- 2.1.1.7 Személyek csoportja (*Hajdú utca*)
- 2.1.2 Nem magyar személyek
  - 2.1.2.1 Történelmi alakok (*Beloianisz utca*)
  - 2.1.2.2 Tudósok (*Engels utca*)
  - 2.1.2.3 Művészek (*Thomas Mann utca*)
  - 2.1.2.4 Egyházi személyek (*Kálvin tér*)
- 2.2 Esemény (*Ötvenhatosok tere, Április 4. útja*)
- 2.3 Helynév
  - 2.3.1 Elcsatolt terület (*Tusnád utca*)
  - 2.3.2 Utcanév örökítés, emlékállítás (*Rózsavölgy utca Rózsa utca* helyett, Józsa)
- 2.4 Régi mesterség, foglalkozás, méltóság (*Kosárfonó utca*)
- 2.5 Politikai fogalom, törvény (*Magyar Szovjet Barátság útja, Alkotmány utca*)
- 2.6 Irodalmi művek szereplői (*Tiborc utca*)

3. Esztétikai funkció

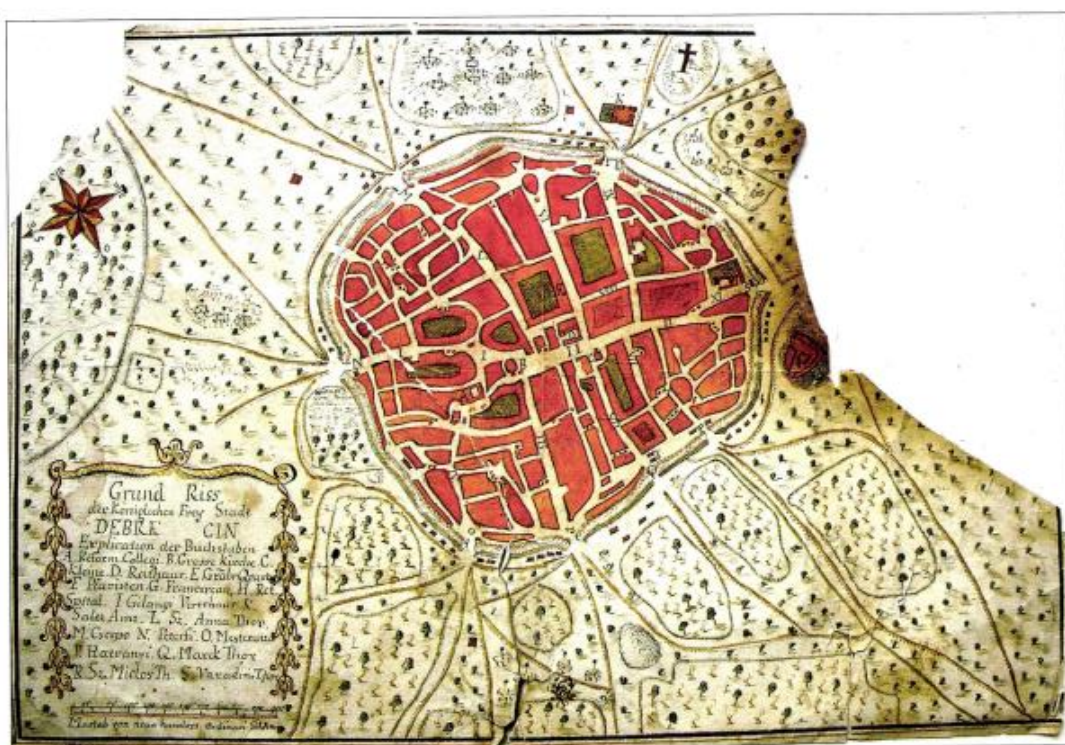
- 3.1. Személynév
  - 3.1.1. férfinév (*Géza utca*)
  - 3.1.2. női név (*Laura utca*)
- 3.2. Népnév (*Ozmán utca*)
- 3.3. Növénynév
  - 3.3.1. fafajta, cserje (*Juharfa utca*)
  - 3.3.2. virág (*Gerbera utca*)
  - 3.3.3. dísznövény (*Kaktusz utca*)
  - 3.3.4. fűszernövény (*Majoránna utca*)
  - 3.3.5. gyógynövény (*Bürök utca*)
  - 3.3.6. gyümölcs (*Szamóca utca*)
    - 3.3.6.1. szőlőfajta (*Kadarka utca*)
  - 3.3.7. gabona (*Árpa utca*)
  - 3.3.8. gomba (*Vargánya utca*)
  - 3.3.9. vízínövény (*Gyékény utca*)
- 3.4. Állatnév

- 3.4.1. madár (*Fecske utca*)
  - 3.4.2. emlős (*Róka utca*)
  - 3.4.3. hal (*Keszeg utca*)
  - 3.4.4. rovar (*Szitakötő köz*)
  - 3.4.5. hüllő (*Sikló utca*)
  - 3.5. Természeti jelenség (*Szivárvány utca*)
  - 3.6. Fogalom (*Béke utca*)
  - 3.7. Helynév
    - 3.7.1. Településnév (*Nagyecsed utca*)
    - 3.7.2. Víznév (*Szamos utca*)
    - 3.7.3. Földrajzi köznév (*Berek utca*)
  - 3.8. Tárgynév (*Citera utca*)
- 4. Többféleképpen elemezhető nevek**

A fenti tipológiában 3 fő típust különböztettem meg: funkcionális sajátosság, emlékállító funkció, esztétikai funkció. Funkcionális sajátosságon HOFFMANN nyomán azt értem, ami kifejezi a hely valamely sajátosságát (tulajdonságát, külső dolgokhoz való viszonyát, valamint lokális viszonyait). Az emlékeztető és esztétikai funkcióba sorolt nevek esetén a funkció nem áll kapcsolatban a denotátummal (HOFFMANN 2007: 60). Mivel az utcák névadási típusai között ezek a legjellegzetesebb típusok, szükségesnek véltem további kategóriákra bontani, így amennyiben a név emlékállító funkciójú, megkülönböztetek személy (2.1.), esemény (2.2.), helynév (2.3.), régi mesterség, foglalkozás, méltóságnév (2.4.), politikai fogalom, törvény (2.5.), irodalmi művek szereplői (2.6.) kategóriákat. Esztétikai funkcióba soroltam a személynév (3.1.), népnév (3.2.), növénynév (3.3.), állatnév (3.4.), természeti jelenség (3.5.), fogalom (3.6.), helynév (3.7.), tárgynév (3.8.) kategóriákat. Ezeket a nagyobb kategóriákat további alkategóriákra osztottam, „mivel féltő, hogy a különböző névrendszerek összevetése nem ad eléggé markáns, jellegzetes eredményeket akkor, ha leírásunk fogalmi készlete nem kellően tagolt és összetett” (HOFFMANN 2007: 55). Így az adatbázisban számos alkategóriával dolgoztam, mely azt bizonyítja, hogy az utcanévadás Debrecenben igen sokrétű névállományból tevődik össze. Szükségesnek láttam felvenni az elemzési kategóriák

közé a Többféleképpen elemezhető neveket is (4.). Ide azokat a neveket soroltam, amelyekről nem tudjuk teljes bizonyossággal megállapítani, hogy mi volt a névadás indítéka. Ilyen például a *Sas utca*, amely kaphatta nevét az ott lakó családról (1.2.5.1.) vagy a madárról (3.4.1.).

Úgy gondolom, hogy a fenti modell alapján Debrecen utcaneveiről az alábbiakban sikerül átlátható, de egyúttal kellően differenciált, összetett képet adnom.

1. ábra: *Debrecen 1803-ban* (Balogh 2007: VI.)

IV. A debreceni utcanévadás történeti korszakai

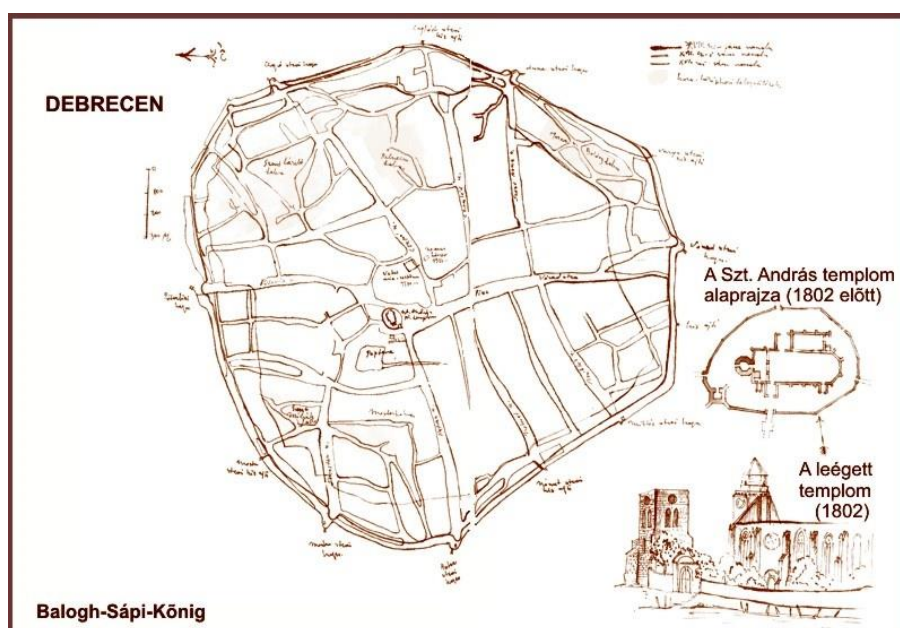
A Debrecen utcaneveiről írott munkák többnyire egységesen négy-öt nagy korszakra osztják fel az utcanevek történetét. Az alábbiakban a szakirodalom alapján szeretném bemutatni Debrecen utcaneveit a kezdetektől kiegészítve a vonatkozó utcanevekből hozott példákkal. A nagyobb korszakokon belül alkorszakokat határozok meg az alapján, hogy mikor történt jelentős, nagyobb mértékű utcanév-változtatás. Így külön alkorszakként tárgyalom például Józsa Debrecenhez csatolását, amely nagyszámú utcanevet érintett 1981-ben. A korszakok történetének áttekintéséhez nagy segítségemre volt NÁBRÁDI MIHÁLY (szerk.) 1984-ben megjelent kötete, valamint BALOGH LÁSZLÓ tanulmánya a már korábban említett könyvben (BALOGH 2007 13–18). Hasznomra volt még TÓTH PÁL műve, aki Debrecen nagyjából 1300 utcanevének szócikkét készítette el. Felhasználtam továbbá a korszakok bemutatásához KÁLNÁSI ÁRPÁD tanulmányát, melyben általánosságban írja le az utcanévadás korszakokra történő felosztását, kiegészítve négy járás névanyagából vett példákkal: Fehérgyarmati járás, Nyírbátori járás, Mátészalkai járás, Csengeri járás. A NÁBRÁDI MIHÁLY által szerkesztett kötet lévén 1984-es megjelenésű, az ezt követő korszakot már nem tartalmazza, valamint BALOGH munkájának kézírata is lezárult 2005-ben. Így az ezt követően napjainkig tartó időszak esetében már saját kutatásomra támaszkodom, hogy teljes képet adhassak az utcanevek történetéről. Az egyes korszakoknál a névadási jellegzetességeket, típusokat vizsgáltam, így vizsgálatom alapjául nem az adott korszakban élő nevek szolgáltak, hanem az adott korszakban keletkezett nevek.

1. korszak – a természetes névadás korszaka

Az első nagy korszak, amelyet el kell különítenünk, a természetes névadás időszaka, amely a kezdetektől 1845-ig tart. Természetesen ily módon nemcsak ebben a korban alakultak nevek, de ebben a korszakban szinte kizárólagosnak mondható az ilyen típusú névalkotás (BALOGH 2007: 13).

Debrecen város neve feltehetően, de nem igazoltan a török eredetű **Tèbrèsin* ~ **Dèbrèsin* vagy **Tèbrèsün* ~ **Dèbrèsün* személynévből származik, településnévként

való első említése 1235/1550. Jelentése *'éljen, mozogjon'*. (FNESz:175). A város több középkori templomos település összeolvadásával jött létre: Szentlászlófalva, Mesterfalva, Boldogasszonyfalva (BALOGH 2007: 13). Ezeknek a településeknek az emlékét máig őrzik a róluk elnevezett városrészek: *Szentlászlófalva, Mesterfalva, Boldogfalvikert*. A Debreceni Dózsa család XV. századig tartó virágzása idején alakult a ki város magja, amelynek középpontja az ott álló kúria, „vár”, amelynek emlékét őrzi a mostani *Vár utca*. A várost sánc védte, így a város határai kezdetben igen szűkek voltak, a későbbi időkben azonban jelentősen megnőtt, kiszélesedett a területe. Ebben a korszakban összesen 262 élő nevet ismerünk. Első feljegyzett utcanevünk a *Homok utca*, melyet 1395-ben jegyezték fel. Ezt követi a *Csapó utca*, amelyet 1458-ban rögzítettek, majd a *Mester utca* 1466-ból. Az 1500-as években már megvoltak azok az utcák, amelyek ma is főbb közlekedési utak Debrecenben: *Cegléd utca* (1548), *Hatvan utca* (1548), *Burgundia utca* (1547), valamint megvolt már a *Varga utca* (1547) és a *Miklós utca* is (1552), ekkor még *Szent Miklós utca* néven. Mindenképp megemlítendő, hogy a *Varga utca* az a debreceni utca, amely a feljegyzések szerint mindig is ezt a nevet viselte, és sem méretében, sem elhelyezkedésében nem változott az elmúlt évszázadokban. 1549-ben megvolt már a *Piac tér* is, amelyből később a mai *Piac utca* alakult. Vagyis ebben az időszakban alakult ki a mai belváros. (Lásd NÁBRÁDI 1984: 8–14, BALOGH 2007: 13.)

2. ábra: Debrecen térképe a 18. század elejéről (Forrás: II)

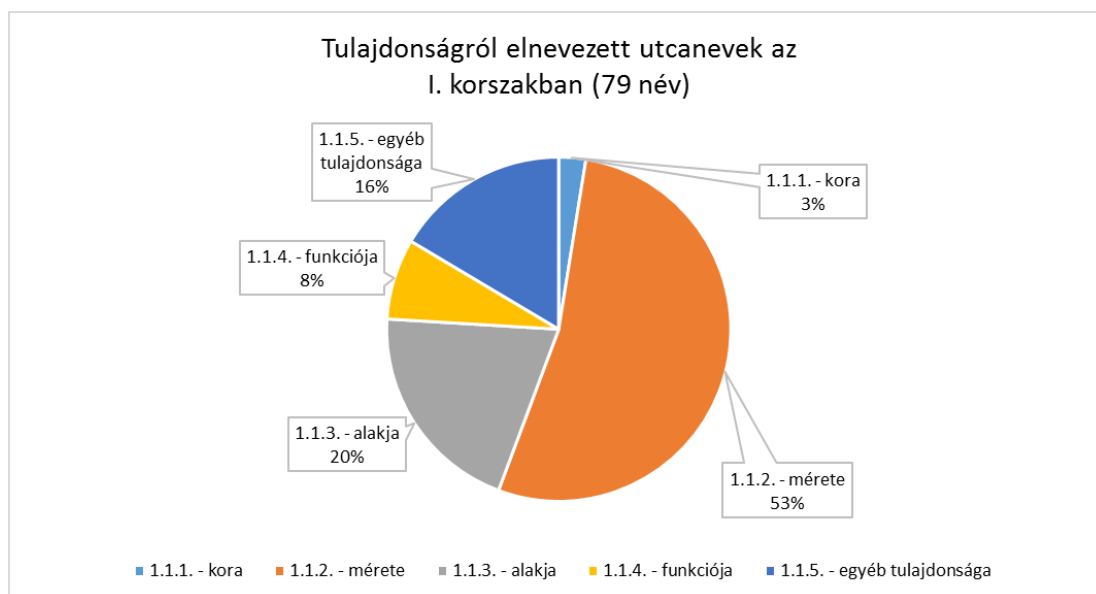
Az 1600-as évek Debrecen történetében jelentős visszaesést hoztak, hiszen a császári hadak dúlásai, valamint a hanyatló török uralom sarcai visszavetették fejlődésében. A dúlások következtében az akkori 3 000 házból mindössze 670 maradt, a lakosság száma pedig 15 000-ról 6 000-re csökkent (NÁBRÁDI 1984: 14). A 17. század végére már számos utca létéről van emlékün, a már korábban említettek mellett *Nagy-Csapó utca*, *Csemete utca*, *Várad utca*. Ekkor már jó néhány közről is van adatunk: *Ispotály köz*, *Sántha köz*, *Barátok köze*, *Könyvnyomtató köz*. És megfigyelhető egy olyan érdekesség, amely a szakirodalmak alapján kifejezetten debreceni sajátosság: az utcanevek „kis”, „nagy”, „félszer” jelzővel való elkülönítése. (BALOGH 2007: 13–14, NÁBRÁDI 1984: 23). Ilyen jelzővel ellátott utcanév a *Kis-Csapó utca* (1555), *Kis-Varga utca* (1567), *Nagy-Csapó utca* (1599), *Kis-Új utca* (1674), *Nagy-Új utca* (1674), *Félszer Varga utca* (1728). *Nagy* jelzővel a fő utcát jelölték, *kis* jelzővel a fő utcából nyíló vagy azzal párhuzamos mellékutcát, *félszer* jelzővel pedig a féloldalasan beépített utcát (BALOGH 2007: 13–14). Ilyen nevekből összesen 43-at tartunk számon ebben az időszakban. Debreceni sajátosság az is, hogy egy utca alatt a környékbeli kisebb utcákat is értették, jelölésére az *'utcában'*-t használták (BALOGH 2007: 13).

Szintén debreceni sajátosságként tekinthetjük az *utcaszer* elnevezést is, amely a nagyobb fő utcákat jelöli a hozzájuk tartozó kisebb utcákkal. A hat fő utcaszer az 1770-es években: *Csapó utca*, *Péterfia utca*, *Hatvan utca*, *Piac utca*, *Czegléd utca*, *Varga utca* (NÁBRÁDI 1984: 23–24). Érdekes megnéznünk, hogy a hat fő utca(szer) névadása milyen eredetű: a *Csapó utca* nevét az ott lakó gubacsapó, szűrőcsapó lakókról kapta; a *Péterfia utca* Péterfia Jakab birtokosról; a *Hatvan utca* arról, hogy az utca két oldalán összesen 60 telek állt; a *Piac utca* az ott tartott vásárokról; a *Czegléd utca* az „ott tenyésző” ceglefüzről, a *Varga utca* az ott lakók foglalkozásáról. Vagyis minden esetben motivált névadásról beszélhetünk, amelyet az emberek természetes módon, valami által motiválva alkottak.

Gyakran neveztek el utcát valamely tulajdonságáról (1.1), így összesen 79 név keletkezett. Ebből 2 a koráról (1.1.1.): *Új utca*, *Új Hatvan utca*, 42 a méretéről (1.1.2.): *Kis utca*, *Nagy út*, *Rövid köz*, 16 a funkciójáról (1.1.3.): *Piac utca*, *Hal utca*,

Lóvásár utca, 6 az alakjáról (1.1.4.): *Görbe Csemete utca, Gatyaiület utca* és 13 valamely egyéb tulajdonságról (1.1.5.): *Büdös köz, Kopasz utca*.

Ennek az időszaknak a jellemző elnevezése a *Térj meg utca*, Debrecen utcanevtörténetében előforduló mind az 5 feljegyzés ebben az időszakban született. Elnevezése minden esetben zsákutca jellegéből adódik, így ez a korban feltehetően a zsákutca közszoí megnevezése is volt egyben.

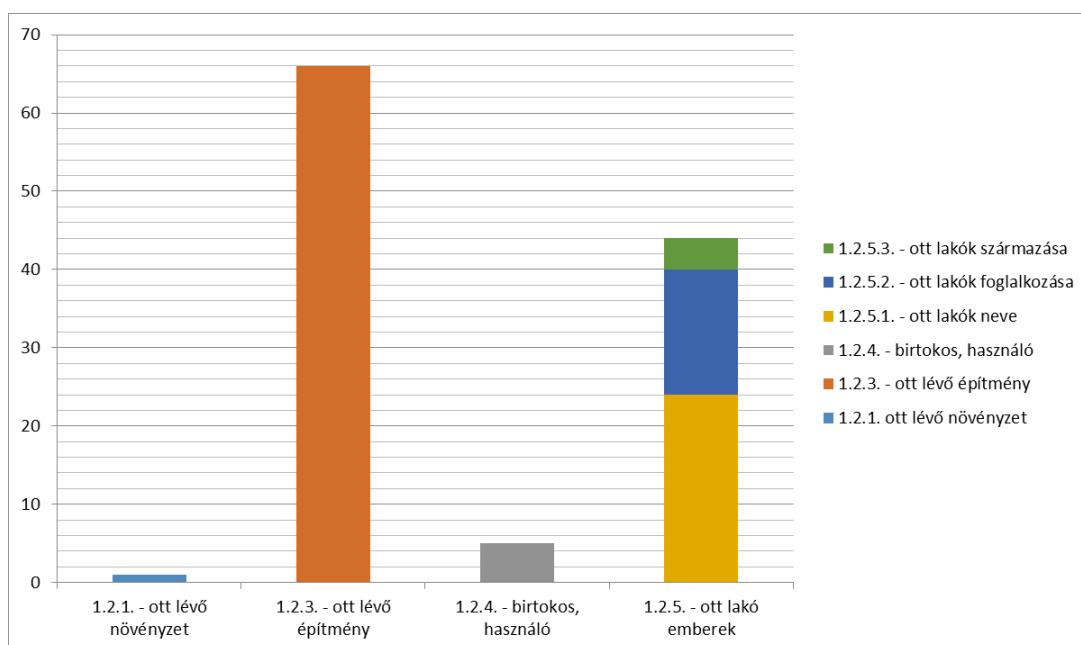
3. ábra: Tulajdonságról elnevezett utcanevek az I. korszakban

Az utcában vagy közelében lévő építményről (1.2.3.) összesen 66 utcát neveztek el. Egyházi épületről kapta nevét az *Egyház tér, Szent Anna utca, Új templom sorja*. Közintézményről a *Főiskola tér, Ispotály köz, Kisdedóvó utca, Régi leányiskola zug, Oskola köz, Városház utca*. Ipari épületről lett elnevezve a *Kétmalom utca, Malom köz, Ötmalom utca, Serföző zug*. Szórakozóhelyről, kocsmáról is több utca kapta nevét: *Bárány utca, Mester utcai csapszék köze, Morgó zug, Theatrum utcája*.

A birtokosairól, használóiról (1.2.4.) elnevezett utcák száma 5: *Kalaposok utcája, Német utca, Török István úr sorja, Török Bálint utca, Kádas utca*.

Számos családról elnevezett utcanevvel találkozhatunk ebben a korszakban, összesen 25-el, jellemzően az ott lakó családokról elnevezve (1.2.5.1.): *Bundi zug, Garai zug,*

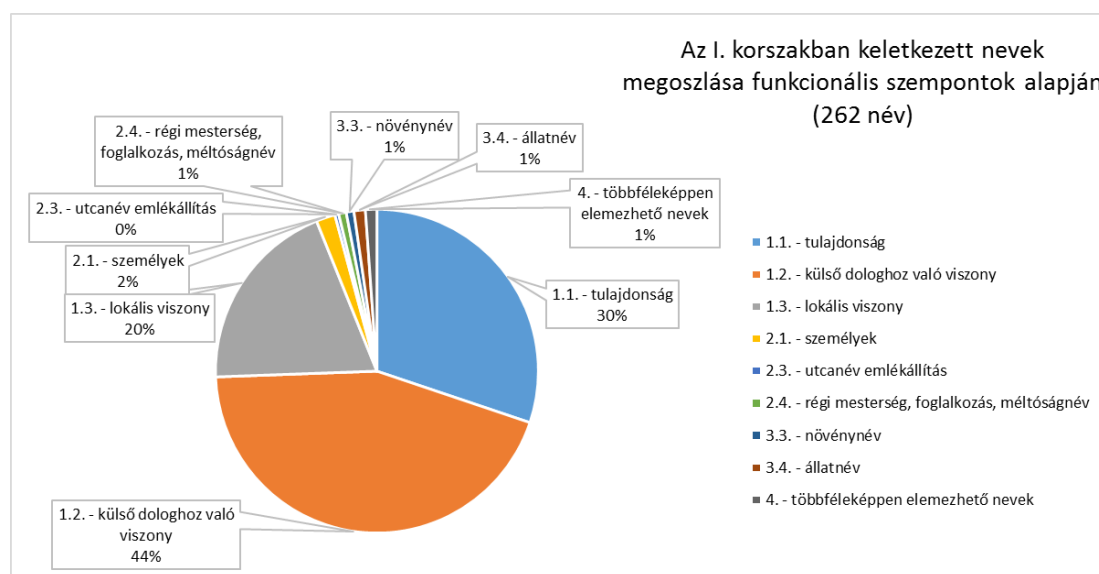
Szalkai köz, Agárdi zug. Ezek általában kisebb részeket jelöltek, így ennek megfelelően az utótag többnyire *köz, sikátor* vagy *zug*. Mai utcanév anyagunkban ezek közül egy sem maradt fenn, legtovább pedig a *Bundi utca* létezett, amely 1974-ig élt. Az ott lakók foglalkozásáról (1.2.5.2.) 16 utca kapta a nevét: *Csapó utca, Hóhér köz, Szappanos utca.* Az ott lakók származásáról (1.2.5.3) 4 utca lett elnevezve: *Burgundia utca, Kandia köz, Kandia utca, Oláh utca.*

4. ábra: Külső dolgokhoz való viszony alapján történő elnevezés (116 név)

Az utca lokális viszonyai alapján 54 utcát neveztek el, ebből 13 utat az elhelyezkedésére: *Boldogfalva utca, Libakert sor.* Viszonyított helyzetére 24 név: *Darabos utcai köz, Második utca, Szél utca.* Iránymutató elnevezésű utcákból (1.3.3.) összesen 17-et találunk: *Diószegi út (1799), Vámospércsi út, Szoboszlói út, Balmazújvárosi út, Böszörményi út,* ebből 8 még napjainkban is élő név. Több olyan név jelenik meg ebben az időszakban, amely emlékállító funkciójú. Közülük történelmi személyiségre utal (2.1.1.1.) a *Ferenc piac(a)*, amely I. Ferenc Habsburg uralkodóról kapta nevét. Helyi személyiségről (2.1.1.6.) 4 utca kapta nevét: *Meszena utca, Péterfia utca, Péterfia Jakab utca, Karancsi köz.* Egy olyan utca van, amely valamely korábbi utca emlékét (2.3.2.) hordozza: *Csemetei Mihály utca.* Méltóságról

kapta a nevét a *Király utca* és a *Nádor utca*. Nincs a névanyagban olyan utca, amely foglalkozásról kapta volna a nevét úgy, hogy az adott foglalkozást űzők nem ott laktak, vagyis foglalkozásról elnevezett utcanév csak abban az esetben van jelen, ha az az adott utcában lakókat jelöli, tehát közvetlen kapcsolat áll fenn köztük. Növénynévről a *Cegléd utca*, *Cser utca*; állatnévről 3 utca kapta nevét: *Liba utca*, *Madár utca*, *Szalonka utca*. Közülük a növénynévi utcanevek motivált megnevezések is lehettek.

5. ábra: Az I. korszakban keletkezett nevek megoszlása funkcionális szempontok alapján (262 név)

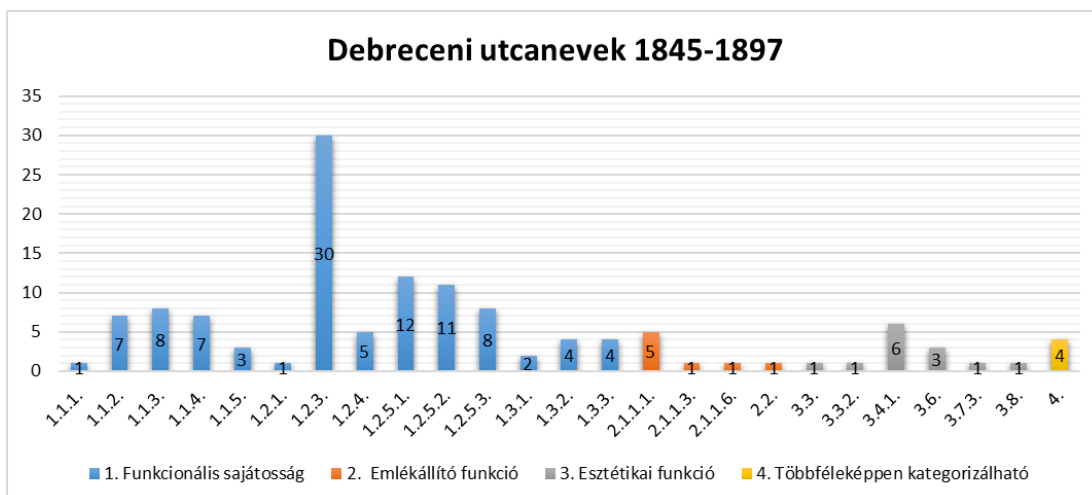
Összességében azt láthatjuk, hogy ezt az időszakot a motivált névadás jellemzi, az utcát szinte mindig valamely jellegzetes vonása alapján nevezték el, és ezek a természetes névadások rögzültek hivatalos névként, jelentek meg jegyzőkönyvekben, térképeken. A nevek nagy részét (44%) olyan nevek teszik ki, amelyek valamely külső dologhoz való viszonyt jelölnek, ezen belül is legnagyobb arányban (57%) olyan nevek, amelyek valamely ott lévő építményt jelölnek, így megállapítható, hogy a természetes névadás korszakában ez a szemantikai jegy volt az elnevezések fő motivációja.

2. korszak – a hivatalos névadás első korszaka (1845–1899)

2.1. Az első személynévi utcanevek: 1845–1896

Ebben az időszakban még többségben vannak a természetes névalkotással keletkezett utcanevek, így az ott lakók családnevéről összesen 13-at neveztek el: *Agárdi utca*, *Barna utca*, *Garai utca*, *Mányi utca*. Az ott álló épületről 30 utcánév lett elnevezve, ami ezen időszak névanyagának legnagyobb részét, 23%-át teszi ki: *Egymalom utca*, *Egyház tér*, *Iskola utca*, *Serház utca*. Az ott lakók foglalkozásáról 11 utca kapta nevét: *Csap utca*, *Faragó utca*, *Késes utca*, *Kertész utca*, *Köteles utca*, *Pereces utca*. Megjelentek már azonban a személynévi eredetű, emlékállító szerepű utcanevek, így a korábbi Kis-Hatvan utcából *Csokonai utca* (1850) lett, majd 1860-61-ben utcát neveztek el Széchenyi Istvánról, Batthyány Lajosról és Teleki Lászlóról. Ezt követte 1891-ben a *Nagy Cegléd utca* átnevezése, mely jelenleg is a *Kossuth utca* nevet viseli (BALOGH 2007: 14). Személynévből összesen 6 utcánév jött létre.

Ennek az első időszaknak a másik fő jellegzetessége, hogy „ebben az időszakban változtatták meg először a természetes úton kialakult utcaneveket” (BALOGH 2007: 14). Így a *Szép utcából* (1850) *Teleki utca* (1861), a *Nagy utcából* (1845) *Cserepes utca* (1850) lett. Először fedezhetjük fel ebben a korszakban, hogy a történelem aktuális politikai eseményei hatással vannak az utcanevéadásra. Ennek jele a *Piac utca* átnevezése *Szabadság térré* (1848), melyet a szabadságharc bukását követően vissza is neveztek.

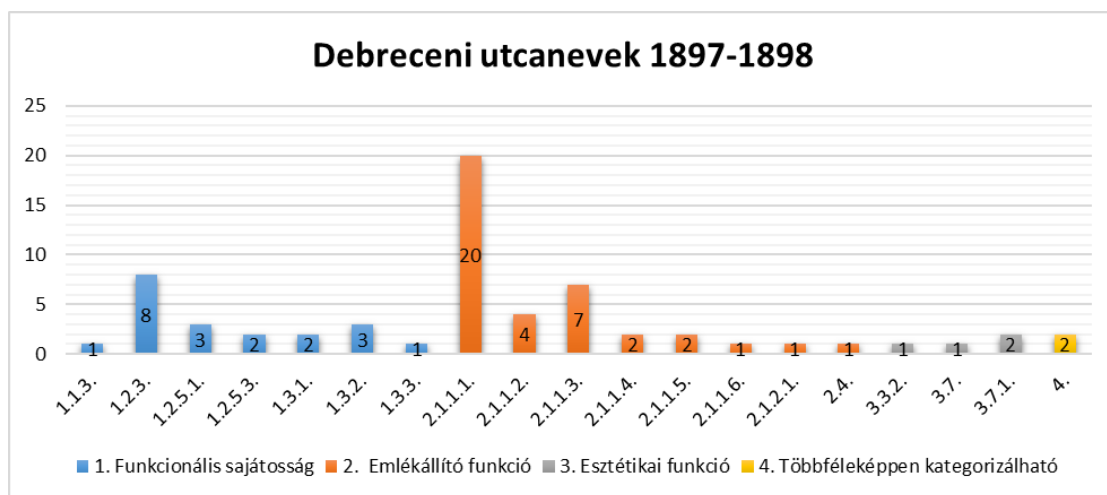

6. ábra: 1845-1897 között keletkezett utcanevek

2.2. Intézményes beavatkozás: 1897–1899

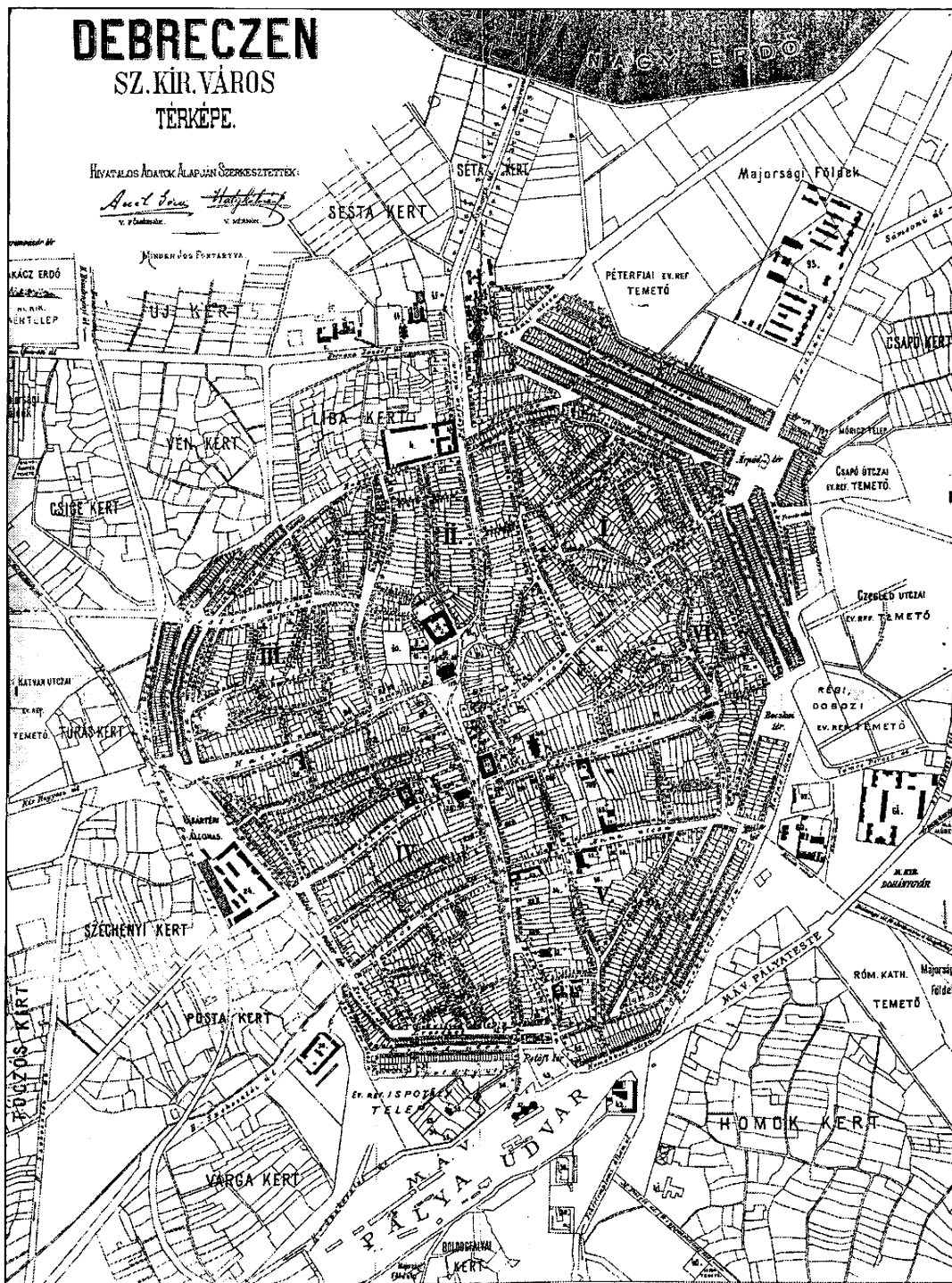
Ezt a rövid időszakot azért látom érdemesnek külön tárgyalásra, mert az utcák elnevezésben itt következik be jelentős fordulat, ekkor jelent meg ugyanis Vecsey Imre tanácsnok javaslata a Debreceni Hírlapban 1897. március 19-én, mely szerint „a házsámozás gyökeres újításra szorul, vannak név nélküli utcák és értelem nélküli, ma már ki nem magyarázható, avagy kicsinylő derűtséget keltő bizonyos utcaelnevezések, amelyeket megfelelőbb, kifejezőbb és jobb hangzású nevekkel kell felcserélni” (BALOGH 2007: 14, NÁBRÁDI 1984: 37). Továbbá ekkor fogalmazódik meg az a javaslat, mely szerint „városunk és hazánk nagy alakjai iránt táplált tiszteletünket, szeretetünket és hálánkat ily módon is kifejezzük”, vagyis javaslatba foglalták az utcák elnevezését olyan személyekről, akik neve, emléke büszkeséggel tölti el az emberek szívét. (NÁBRÁDI 1984: 37). Ezt követően a vonatkozó rendelet alapján összesen 64 új elnevezés született, melyek nagy része személyek nevét viseli: *Apaffy utca*, *Arany János utca*, *Diószegi utca*, *Eötvös utca*, *Fazekas Mihály utca*. Zömében történelmi, politikai alakok, főbírók, költők lettek a közterületek névadói. A *Kis*, *Nagy* előtagokat megszüntették és ezek az utcák is új neveket kaptak: *Kis-Csapó utca* > *Rákóczi utca*, *Kis-Hatvan utca* > *Jókai utca*. Ugyan utcaneveink szempontjából kevésbé releváns, azonban mégis fontos megemlítenünk, hogy a korábban már említett határozat alapján rendezték át a házak számozását a mai

formának megfelelően: utcánként sorban, jobb oldalon a páros, bal oldalon a páratlan házszámok, a Nagytemplomtól indulva kifelé (NÁBRÁDI 1984: 38).

7. ábra: Az 1897-1898-ban keletkezett utcanevek megoszlása

Ebben az időszakban összesen 64 új utcanév keletkezett, ennek 58%-a, vagyis 37 név személynévi eredetű. A személynevek közül történelmi alakokról, politikai személyekről (2.1.1.1.) 21 utcanév kapott elnevezést: *Bocskai tér*, *Erzsébet utca*, *Rákóczi utca*; tudósokról, mérnökökről, tanárokról (2.1.1.2) 4 utca kapta nevét: *Eötvös utca*, *Diószegi utca*; művészekről (2.1.1.3.) 7 utca kapott elnevezést: *Fazekas Mihály utca*, *Jókai utca*, *Petőfi tér*. De ebben az időszakban már főbírókról is neveztek utcákat (2.1.1.4.): *Vígkedvű Mihály utca*, *Rakovszky Dániel utca*; valamint megjelentek az egyházi személyekről elnevezett utcák is (2.1.1.5.): *Méliusz tér*, *Révész utca*.

8. ábra: Debrecen térképe 1898-ban (BALOGH 2007: 19.)

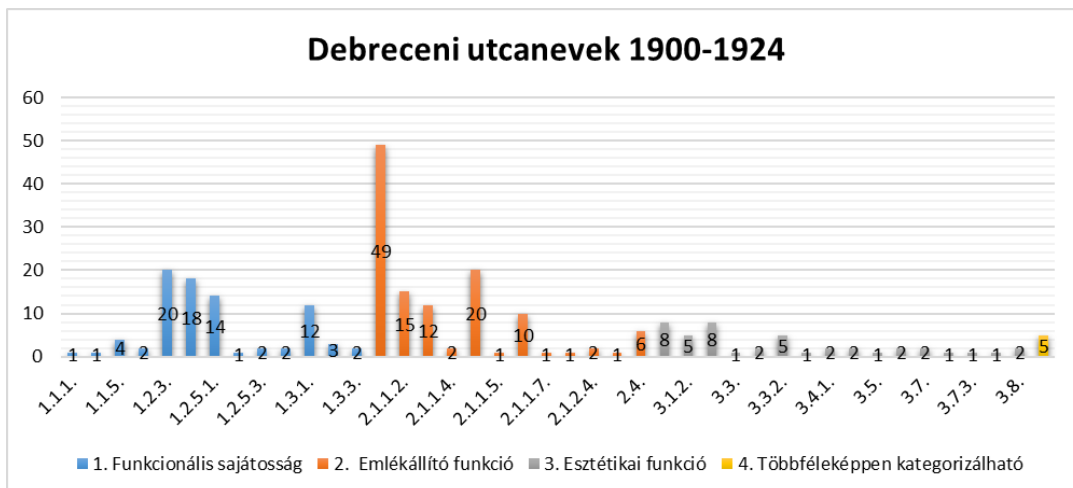

3. korszak – a hivatalos névadás második korszaka (1900–1945)

A hivatalos névadás második korszakában már jórészt politikai, ideológiai indíttatású nevek et adtak a városban. 1900-tól igencsak megszorodnak az utcanevek, amely leginkább annak köszönhető, hogy a telepeket, kerteségeket bevonták a belterületbe.

3.1. A kerteségek bevonása a névadásba: 1900–1924

1900 és 1924 között 251 elnevezés született. Az 1910-ben kiadott utcacímterben már számos kerteségi utcát szerepel (BALOGH 2007: 15), például *Ac(z)él utca* (1910), *Akácfa utca* (1910), *Basahalom utca* (1910), *Bujdosó utca* (1910), *Csigekert utca* (1910), *Epreskert utca* (1910), *Kincseshalom utca* (1910), *Tibor utca* (1910). Az 1900 és 1920 közötti időszakra összesen 227 nevet datálhatunk. 1915-ben az uralkodó családhoz való lojalitást kifejezve néhány utca új elnevezést kapott (BALOGH 2007: 15). Így a *Piac utca* neve *Ferencz József út* lett, a *Nagyerdei körút* pedig *Vilmos császár körút*. Kiugróan magas mennyiségű utcánév kapta nevét valamely személyről, összesen 114, amely az ebben az időszakban keletkezett nevek 45%-a. Történelmi, politikai személyekről (2.1.1.1.) kapta nevét a *Dévai utca*, *Dobó utca*, *Kinizsi utca*, *Mátyás király utca*, *Zrínyi utca*. Művészekről (2.1.1.3.) lett elnevezve a *Kisfaludy utca*, *Madách utca*, *Tompa Mihály utca*. Egyházi személyekről (2.1.1.5) 21 utcát neveztek el: *Bálint pap utca*, *Budai Ézsaiás utca*, *Radán Balázs utca*.

9. ábra: Az 1900–1924 között keletkezett utcanevek

3.2. Tervszerűség a névadásban: 1925–1944

Ebben az időszakban, különösen 1927-ben újabb tömeges névadás történt, ebben az évben 275 név kerül feljegyzésre (ebből 45 utca nem nyílt meg végül, vagy csak később, más néven). A tömeges névadás legfőbb indoka a korábbi telepek helyén alakult utcák elnevezése. A múzeumi bizottság 1927-ben 6 pontból álló „elvet” fogalmazott meg az utcanévadással kapcsolatban:

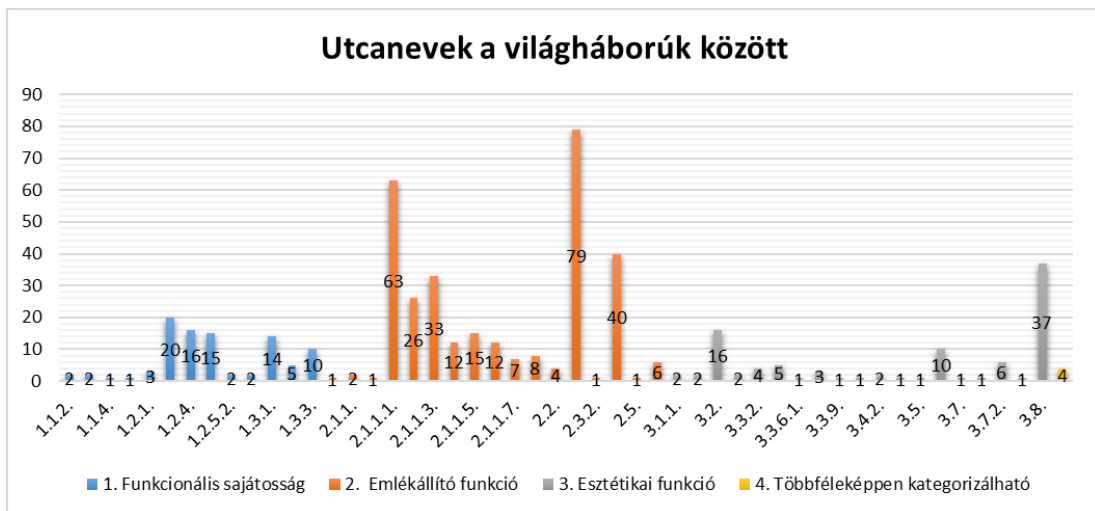
1. a fontosabb utcákból két oldalt nyíló utcák külön nevet kapjanak, akkor is, ha egymással pont szemben vannak.
2. élő személy neve nem alkalmazható utcanévként (kivétel a kormányzó)
3. a nevek tükrözzék a magyarság történetét az őstörténetig, valamint Debrecen speciális történetét és viszonyait
4. irodalomtörténeti vonatkozások és világháborús emlékek is érvényesüljenek
5. a kertségi nevek megőrzését utcanévként való alkalmazással javasolják
6. az ország elszakított részéről vett utcanevek az összetartozás érzését erősítsék (NÁBRÁDI 1984: 42–43)

A fentiek értelmében a következő utcanévtípusok gyarapodtak jelentősebb számban. A magyarság története megjelent a honfoglaló vezérekről és régi magyar

méltóságnevekről elnevezett utcákban: *Bán utca, Álmosd utca, Előd utca, Huba utca, Könd utca, Levente tér*. Hazánk történeti helyszíneinek is emléket állítottak: *Mohács utca, Szigetvár utca*. Régi debreceni kertnevek utcanévként való továbbélése: *Köntöskert utca, Sestakert utca, Vargakert utca*. Irodalmi, történelmi alakjainkról is számos utcát neveztek el ekkor: *Mikszáth Kálmán utca, Vas Gereben utca, Berzsényi utca*.

A Trianoni békekötés hatására számos olyan elnevezés született (összesen 79), amely valamely elcsatolt területnek állít emléket. Néhány szakirodalomban ezeket irredenta neveknek nevezik (vö. NÁBRÁDI: 42, MEZŐ 1969: 201). Összesen 79 ilyen név jött létre ebben az időszakban: *Csíkszereda utca, Hargita utca, Nagyszombat utca, Szabadka utca, Vajdahunyad utca*.

1945-ig a fentiekén kívül még közel 200 utcanév jött létre, melynek egy részét a külső területek, kertségek névadása teszi ki: a Nagysándortelepen (régén Téglavető) összesen 20 nevet adtak: *Barcaság utca, Dévény utca, Gyulai utca, Téglavető utca, Torockó utca*. A Homokkertben 33 új név született, melyeken jól megfigyelhető a heterogén névbokrosítás jelensége, hiszen az utcák egy részének az elnevezése szűkebb területen belül a fegyverek köré összpontosult, így az alábbi nevű utcák jöttek létre: *Kopja utca, Lándzsa utca, Szablya utca*. A névbokrosítást mutatják Kerekestelepen a népnévi eredetű utcanévek: *Avar, Besenyő, Bulgár, Csángó, Hun, Jász, Kabar, Kun, Mongol utca*; Basahalmon a kézfegyverről elnevezett utcák: *Puska, Szigony, Tőr*; Tócoskertben foglalkozásnevek: *Csutorás, Korcsolyás, Vincellér utca*. A világháborúk közötti időszakban összesen 505 név került feljegyzésre, így névadási korszakaink közül ez az egyik legtermékenyebb időszak. Igen szembeűnő, hogy a névadási típusok közül mennyire lecsökkent a funkcionális sajátosság alapján keletkezett nevek aránya. A korszakban adott neveknek mindössze 20,8 %-át teszik ki. Megnőtt viszont az emlékállító funkciót betöltő nevek aránya, a nevek 59,4 %-a keletkezett ily módon. Egyre nagyobb az esztétika funkciójú nevek aránya: 19,2 %, valamint van néhány több kategóriába sorolható nevünk, amely 0,6 %-ot tesz ki. Így ebben az időszakban jellemzően már nem az alapján neveznek el utcákat, hogy mi van ott, vagy milyen az utca – sokkal inkább az áll a névadás központjában, hogy tudatosan emléket állítsanak személyeknek, régi foglalkozásoknak és a történelmi Magyarország területeinek.

10. ábra: A két világháború között keletkezett utcanevek megoszlása

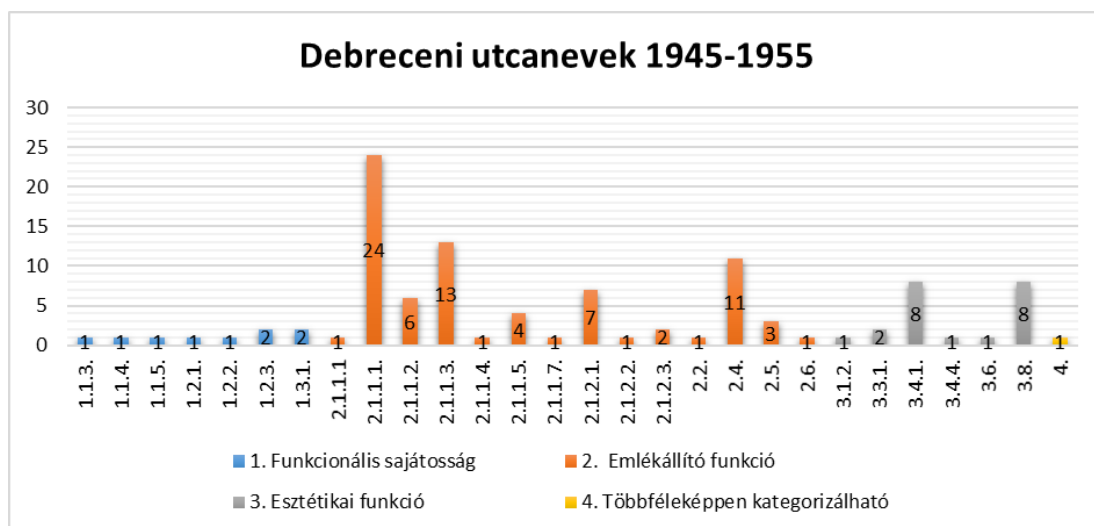
11. ábra: A Piac utca a II. világháború bombázásai előtt (Forrás: I2)

4. korszak – a hivatalos névadás harmadik korszaka (1945–1989)

4.1. Ideológiaváltás a névadásban: 1945–1955

Az 1944. június 2-án történt bombatámadás jelentős változást hozott Debrecen város szerkezetében. Elpusztult az Erzsébet utca, Wesselényi utca, Salétrom utca környéke és elpusztult az Ispotály nagy része is (NÁBRÁDI 1984: 44). A háborút követően a város rendberakása során új utcákat nyitottak: *Liszt Ferenc utca* a Csokonai Színház mellett, *Sánta köz* kiszélesítése (NÁBRÁDI 1984: 45). Több nagyobb terület is jelentős átalakításon ment át: a Böszörményi úton megindult egy új lakótelep építése, és így új utcákat neveztek el. Megindult az építkezés az új *Hajnal utcán* is, valamint 1957-ben megkezdték a Dobozi temető beépítését is (NÁBRÁDI 1984: 45). A Trianoni békekötés által elcsatolt területek emlékét őrző utcaneveket 1945-ben átnevezték: *Kassai út* > *Szabadság útja*, *Nagyvárad utca* > *Szív utca*, az aktuálisan Ferencz József nevét viselő Piac utca *Vörös hadsereg útja* lett. A kor nagy eszméi mellett megjelentek az új történelmi kor alakjainak emléket állító utcanevek: *Rákosi Jenő utca* > *Ságvári Endre utca* (1945), *Márton Kálmán utca* > *Bokányi Dezső utca* (1948), *Miklós utca* > *Dimitrov utca* (1949). A szovjet politikai ráhatás nagyon erős volt utcaneveinkre Sztálin haláláig, ezt tükrözik az ez idő tájt adott utcanevek: *Magyar Szovjet Barátság útja*, *Gorkij fasor*, *Sztálin körút*. Ezeket Sztálin halálát követően azonban át is nevezték: *Gorkij fasor* (1951) > *Simonyi út* (1954), a *Magyar Szovjet Barátság útja* (1951) visszakapta a *Péterfia utca* (1954) nevet. Ebben a 20 évben 106 név került be az utcanévanyagba, ezeknek legnagyobb része személynévi jellegű utcanév, így magyar és nem magyar származású kommunista személyek nevei: *Dimitrov utca*, *Beloianisz utca*, *Sallai Imre utca*, *Zalka Máté utca*. Számos híres művésztől (íróról, költőről) neveznek el utcát ekkor: *Kosztolányi Dezső utca*, *Móricz Zsigmond út*, *Tóth Árpád utca*. A 106 névnek közel a fele (49 név) napjainkban is él. Változás azokban a nevekben történt, amit az aktuális hatalmi, politikai viszonyok következtében neveztek el, ezeket leginkább később, a rendszerváltás időszakában változtatták meg, azonban van

néhány név, amely már korábban megszűnt: *Mónus Illés utca*, *Szemere Bertalan utca*.

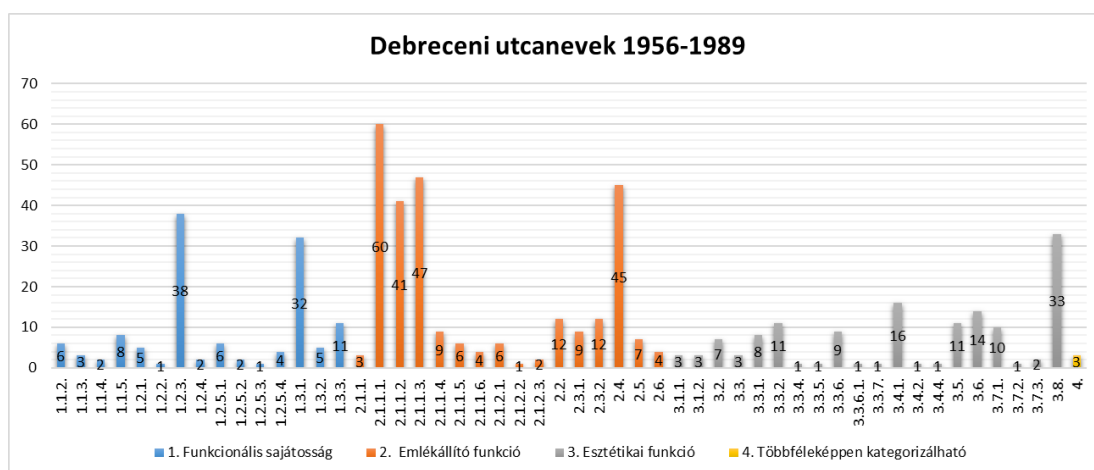

12. ábra: A II. világháborút követő időszak utcanevei

4.2. A mennyiségi gyarapodás időszaka: 1956–1989

1956-ot követően ismét változások álltak be az utcanévrendszerben. Ebben az időszakban 479 elnevezés született (nem számolva Józsa Debrecenhez csatolását, melyet a következő pontban tárgyalok). 1956-tól nevet kaptak a munkásmozgalom és a kommunizmus ideológiájának kiemelkedő alakjai: *Landler Jenő utca* (1959), *Lefkovics Vilmos utca* (1959), *Kun Béla utca* (1961), *Rothziegel Leó utca* (1961). Ezeket az elnevezéseket szinte kivétel nélkül eltörölték később a rendszerváltás követően. A felépült új lakótelepek utcái nevet kaptak, így a Dobozi lakótelep, ahol főleg művészekről nevezték el 1965-ben az utcákat: *Dienes János utca*, *Egressi Gábor utca*, *Gáborjáni Szabó Kálmán utca*, *Mata János utca*; az Új Élet parki lakótelepen a Tanácsköztársasághoz kapcsolódó személyekről neveztek el utcákat (BALOGH 2007: 17). Ezt a korszakot is a személynévi eredetű utcanév elnevezések jellemzik: összesen 177 utcanév kapott ilyen nevet. A funkcionális sajátosságról elnevezett utcanevek leginkább a kertészekben találhatóak, ezeken a területeken többször olyan utcanevek fordulnak elő, amelyek az utca valamely tulajdonságáról kapták nevüket (1.1): *Keskeny köz*, *Széna tér*, *Kör utca*. A Debrecenhez tartozó

településeken (Kismacs, Nagymacs, Ondód, Pallag, Bánk, Nagycsere) folyamatosan nevezik el az új utcákat. Ezek elsősorban a vidéki élet jellegzetességeiről, így növényekről, állatokról kapták nevüket. Jellemző a névbokrosítás, így Bánkon a Bánk bán szereplőiről 1974-ben elnevezett utcák (2.6.): *Tiborc utca*, *Petur utca*, *Melinda utca*, valamint madárfajról elnevezett utcák (3.4.1.): *Fácán utca*, *Fogoly utca*, *Fürj utca*. Kismacson 1968-ban a természeti jelenségekről (3.5.): *Zápor utca*, *Vihar utca*; és a vidéki élethez kapcsolódó fogalmakról neveztek el utcát: *Virágos utca*, *Zöldmező utca*. Nagymacson több olyan utcát neveztek el, amely iránymutató funkciójú (1.3.3.): *Látókép utca*, *Mátai utca*, *Ondódi utca*, *Nagyhát utca*. A nyolcvanas években megindult a kertségek betelepülése, így a korábbi dűlőutak utcákká alakulnak (BALOGH 2007: 17–18), ez majd a kétezres években hoz jelentős utcanév-gyapadást (Bayk András kert, Biczó István kert).

13. ábra: Debrecen utcanevei 1956-1989 között

4.3. Józsa Debrecenhez csatolása

1982. január 1-től Józst Debrecenhez csatolták. Így az 1981-es határozat (1981. december 9. Józsi Tanács VB.) alapján 45 új elnevezés keletkezett Felsőjózsan és Alsójózsan. Így olyan utcanevek szűntek meg Józsan, amelyek a nagyvárosban is megvoltak, és ezért új elnevezést kaptak. Így alakultak ki azok az utcanevek, amelyek a korábbi utcanévnek állítanak emléket: *Petőfi Sándor utca*

helyett *Március 15. utca*, *Batthyány utca* helyett *Október 6. utca*, *Virág utca* helyett *Szirom utca*, *Cserepes utca* helyett *Zsindely utca*. Jellemző névadási forma a jellegzetes természeti formákra utaló elnevezés: *Homokhát utca*, *Hegy utca*, *Kiserdő utca*, *Őrhegy utca*. A *Kastély utca* és a *Templom utca* az ott álló épületről kapta nevét (1.2.3.), az *Unokakert utca*, *Józsakert utca* és a *Szőlőhegy utca* az ott elterülő szőlőskertekről. Mindössze két személynévi eredetű utcanevről rendelkeztek ekkor, azonban ezeket is helyi személyekről nevezték el: *Várdai Miklós utca*, *Gönczy Pál utca*. Így Józsa utcaneveit a Debrecenhez csatolását követően a természetes névadásra való törekvés jellemzi.

5. korszak – a hivatalos névadás negyedik korszaka (1990-től napjainkig)

Ez a korszak a rendszerváltástól napjainkig tartó időszak. „A rendszerváltást követően országszerte sor került a települések utcaneveinek felülvizsgálatára. Az új kormányzat és a mögötte álló pártok ugyanis szorgalmazták a letűnt szocialista rendszer ideológiai, politikai felfogását tükröző névanyag kicserélését.” (KÁLNÁSI 1995). Így történt ez Debrecenben is, ahol alaposan felülvizsgálták az előző időszakok politikai nyomására történt névadásokat. Ennek két típusú eredménye jelent meg a nevekben: egyrészt visszaállították a korábbi utcaneveket (*Piac utca*), másrészt új elnevezések keletkeztek.

5.1. A rendszerváltás névadása: 1990–1994

Ez az időszak jellemzően országosan alakította át az utcanévrendszert (a kisebb településeken ez anyagi fedezet híján nem valósult meg, erről lásd KÁLNÁSI 1995).

Számos utca kapta vissza korábbi nevét: *Faraktár utca, Füredi út, Hadházi út, Ótemető utca, Serház utca, Kassai út, Miklós utca*. De szép számmal kerültek be névanyagunkba új elnevezések is: *Cívis utca, Borbíró tér, Abigél utca*. Az új utcaneveknél arra törekedtek, hogy ezek a nevek minél inkább illeszkedjenek a környezetbe (BALOGH 2007: 18), és tükrözzék a jellegzetes névtípusokat. Így több elcsatolt területről elnevezett utca kapta vissza nevét: *Kolozsvári utca, Kalotaszeg tér, Szilágyság utca*. Debreceni és magyar irodalmi szereplőkről elnevezett utcanevek: *Ábel utca, Abigél utca, Ókút utca*. Ezzel a korszakkal veszi kezdetét a névbokrosítás „virágkora”: honfoglaló törzsekről elnevezett utcák Úrrétjén: *Jenő, Kér, Kürtgyarmat, Nyék, Tarján*; Kerekestelepen a gyümölcsökről elnevezett utcák: *Alma utca, Eper utca*. Kevés kivétellel 1992-ben befejeződött az utcanévrendszer átalakítása, és minden olyan utcát átneveztek, amely a korábbi hatalmi időszakra, azok kiemelkedő alakjaira utalt. 1990–92 között összesen 56 utcanév került be a névrendszerükbe, melyek egy név kivételével (*Halastó utca*) napjainkban is élnek.

5.2. A névbokrosítás „virágkora”: 1995–2015

Az 1995-től tartó időszakot leginkább a névbokrosítás jellemzi, vagyis az újonnan keletkezett neveket a már meglévők analógiájára alakítják ki, annak figyelembevételével, hogy a név szép, kellemes érzéseket ébresszen. Mindenképp szembetűnő a politikai felhangú elnevezések teljes hiánya.

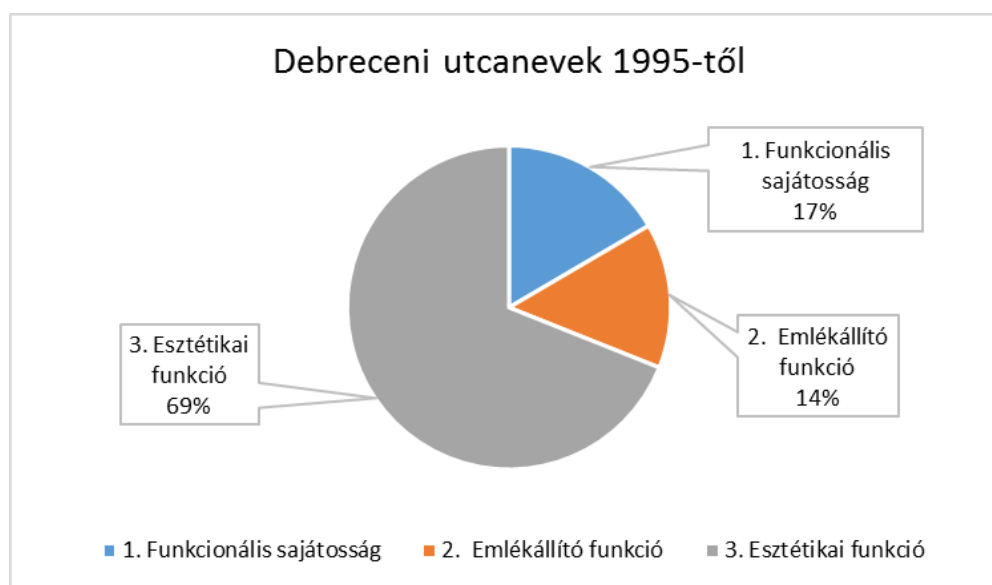
A Lencztelep utcái jellemzően Csongrád és Békés megyei települések nevét viselik: *Békéscsaba utca*, *Dorozsma utca*, *Kistelek utca*, *Szentes utca*, *Doboz utca*. Kondoros városrészben Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei településekről elnevezett utcákat találunk: *Nagyecsed utca*, *Ökörítő utca*, *Tyukod utca*. Ismét találkozunk természetes módon keletkezett névadással: *Forduló köz*, *Fóliás utca*. Rohamosan nő a kertségek lakossága, így tömegesen születnek új nevek ezeken a részeken. A kertségek névadása kifejezetten a névbokrosítás köré összpontosul, így alakultak ki a Méhészkert utcanevei 1997-ben: *Akácmez utca*, *Dongó utca*, *Lépesmez utca*, *Méhkas utca*, *Puszedli utca*, *Tükrösszív utca*, *Virágpor utca*. Talán a méhészettel kapcsolatos nevekből kifogyva 2007-ben az újabb utcák elnevezésekor már az erdővel kapcsolatos neveket adtak: *Erdőmellék utca*, *Juharfa utca*, *Pagony utca*, *Szálerdő utca*. A Biczó István kert részein több névbokorral is találkozunk az alábbi tematikus csoportokban:

- madárfajták: *Fülemüle*, *Kuvik*, *Ökörszem*, *Szajkó*, *Gébics*
- dísznövények: *Kardvirág*, *Kaktusz*, *Margaréta*, *Páfrány*
- állatok: *Őzgida*, *Farkas*, *Csíkkal*, *Vakond*, *Zerge*, *Őzbak*
- fafajták: *Ezüstfenyő*, *Ezüstnyár*, *Lucfenyő*, *Bükkfa*
- gyümölcsök: *Áfonya*, *Birsalma*, *Kékszilva*

A Bayk András kertben a gyógynövények közül kerülnek ki jellemzően az utcanevek, több mint 30 ilyen utcánév van: *Csipkerózsa*, *Csombor*, *Ezerjófű*, *Kamilla*, *Kikerics*, *Sáfrány*, *Útifű*. A Bayk András kert másik jellegzetes utcanevbokrosítása a tündérvilág köré szövődő utcanevek az alapján, hogy a Bayk András kertet a beszélt nyelvben gyakorta „tündérkert”-ként emlegetik: *Tündér*, *Tündérkert*, *Tündérhegy*, *Tündérrózsa*, *Tündérmező*.

Néhány személynévi névadás is fellelhető ebben az időszakban, azonban ezek mennyisége az előző korszakokhoz képest elenyésző: *Bay Zoltán utca*, *Benedek Mihály utca*, *Mészöly Géza utca*, *Madách Imre tér*. A Debreceni Egyetem kiemelkedő professzorairól és kutatóiról is több utcaelnevezés született: *Bán Imre utca*, *Gyires Béla utca*, *Kálmán Béla utca*.

1995-től 2015 júniusáig összesen 526 új elnevezés született, amely arányaiban az alábbiak szerint alakul:

14. ábra: Az utcanevek megoszlása 1995-től napjainkig

A legszembevetőbb változás a korábbi időszakokhoz képest a 2. kategóriába tartozó nevek igen alacsony aránya, hiszen az 525 névből mindössze 76 név tartozik ebbe a típusba, amely mindössze 14,5%-ot jelent. A funkcionális sajátosságról elnevezett utcák alacsony aránya már a harmadik korszaktól jellemzi utcaneveinket, így a 17%-os arány nem meglepő. A legnagyobb arányban jelenlegi utcanévadásunkat az esztétikai szempontok szerinti névadás jellemzi, összesen 362 ilyen név keletkezett az elmúlt 20 évben, amely a korszak névadásának 69%-át teszi ki.

A KÁLNÁSI által már megemlített kisebb területeken, falvakban, községekben még fennmaradt politikai rendszerek nyomát magukon viselő névadás (KÁLNÁSI 1995: 55–56) eltörlését segíti a 2012. évi CLXVII. törvény, amely kimondja:

"közterület, illetve közintézmény nem viselheti

a) olyan személy nevét, aki a XX. századi önkényuralmi politikai rendszerek megalapozásában, kiépítésében vagy fenntartásában részt vett, vagy

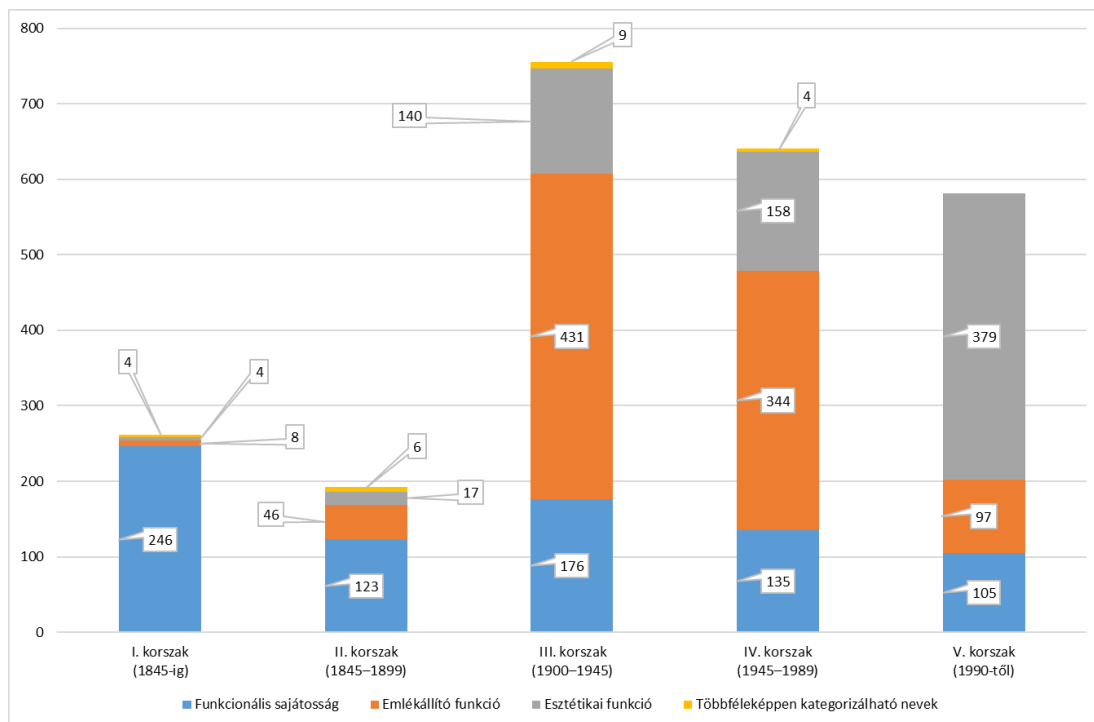
b) olyan kifejezést vagy olyan szervezet nevét, amely a XX. századi önkényuralmi politikai rendszerre közvetlenül utal." (Forrás: I7). A törvény hatálybalépését követően országsszerte tömeges utcanévváltozások történtek, és ez folyamatosan tart még napjainkban is, ezt szemlélteti az alábbi grafikon:

15. ábra: Közterületek elnevezése országosan az elmúlt években (Forrás: I3)

6. A történeti áttekintés összegzése

Az eddigiekben azt követtem nyomon, hogy Debrecen utcaneveinek története hogyan alakult az első utcanév megjelenésétől egészen napjainkig. Megvizsgáltam, hogy az egyes korszakokban mik voltak azok a jellegzetes motívumok, amelyek egy-egy név kialakulását befolyásolták. Az 2446 nevet felölelő névanyag az alábbiak szerint alakult a vizsgált korszakokban:

16. ábra: Debrecen utcaneveinek típusai korszakok és funkciók szerint

Az I. korszakban, amely a természetes névadás korszaka, összesen 262 név keletkezett, melyből funkcionális sajátosság alapján 246, emlékállító funkcióval 8, esztétikai funkció alapján pedig 4 utcanév jött létre. Névényagom 4 olyan nevet tartalmaz ebben az időszakban, amelyek többféleképpen kategorizálhatók.

A II. korszakban, amely a hivatalos névadás első korszaka, összesen 192 név született, amelyből 123 funkcionális sajátosság alapján, 46 emlékállító funkcióval, 17 esztétikai funkciók szerint jött létre, 6 név pedig több kategóriába is sorolható. Ebből levonhatjuk azt a következtetést, hogy az I. korszakban szinte kizárólag olyan nevek jöttek létre, amelyek az utca valamely sajátosságát fejezi ki. A II. korszakban is zömében ilyen nevek kerültek feljegyzésre, azonban már megjelennek azok a személynévi eredetű nevek, amelyek valamely történelmi, politikai személynek állítanak emléket.

A III. korszakban keletkezett a legtöbb utcanevünk, összesen 756 név. Ennek egyik fő oka, hogy a kertségekben megindult az építkezés, és az itten dülőutak hivatalos elnevezést kaptak. A várost körülvevő árok feltöltésével és a kerítés elbontásával megnyílt a lehetőség a város terjeszkedésére, növekedésére. Ebben a korszakban már visszaszorultak a funkcionális sajátosságról elnevezett utcanevek, és

többségbe kerültek azok a nevek, amelyek emlékállító funkciót töltenek be. Ezt az időszakot nevezhetjük a hivatalos névadás második korszakának.

A IV. korszakban 641 név keletkezett. Ezt a magas számot egyrészt a város növekedése indokolja, a külső területek Debrecenhez történő csatolása, valamint az egymást váltó kormányok, hatalmi szervek nyomán történő új elnevezések. Még mindig az emlékállító funkció időszakát látjuk, a nevek több mint fele keletkezett ily módon.

Az V. korszak a rendszerváltástól napjainkig tartó időszakot jelenti, 2015. júniusával bezárólag 581 név került be a névanyagba ebben az időszakban. Itt már a fő jellemző névadási típus az esztétikai jellegű névadás, a nevek 65,23%-a keletkezett ily módon.

	I. korszak		II. korszak		III. korszak		IV. korszak		V. korszak		N.A.	
	Adat	%	Adat	%	Adat	%	Adat	%	Adat	%	Adat	%
Funkcionális sajátosság	246	93,89	123	64,06	176	23,28	135	21,06	105	18,07	4	28,57
Emlékállító funkció	8	3,05	46	23,96	431	57,01	344	53,67	97	16,70	6	42,86
Esztétikai funkció	4	1,53	17	8,85	140	18,52	158	24,65	379	65,23	4	28,57
Többféleképpen kategorizálható nevek	4	1,53	6	3,13	9	1,19	4	0,62				
Összesen:	262		192		756		641		581		14	

17. ábra: Debrecen utcanévtípusai

A nagyobb utcanevek magukon hordozzák a különböző korszakok ideológiáját. A főbb utcákat ugyanis az aktuális hatalmon lévő kormány nagy előszeretettel keresztelte át. Így a *Piac utca* 1848–1849 között *Szabadság tér* elnevezést kapott, majd 1915-ben *Ferenc József út* elnevezést, ezt követően pedig *Vörös Hadsereg útja lett* 1945-1990 között, és a ma is használatos régi megnevezését majd csak a rendszerváltást követően kapta vissza. A mai *Egyetem sugárút* 1927-1945 között Horthy Miklósról kapta nevét, majd 1945-1959 között *Somogyi-Bacsó út* volt, 1959-1991-ig *Tanácsköztársaság útja*, és majd csak a rendszerváltást követően kapta meg mai nevét.

Napjainkra alig maradt olyan utcanév Debrecenben, amely valamely XX. századi politikai rendszerről, ahhoz kapcsolódó személyről kapta volna a nevét. Néhány utca esetében egyszerűen más jelentés kötődik már az utcanévhez, mint eredetileg, ilyen a *Csuka utca*, amely Csuka Sándor kommunista földművesről kapta

a nevét, de a rendszerváltást követően a név már halfaj jelentésében él. 2015-ben négy olyan utcanevet jelzett Debrecenben a Magyar Tudományos Akadémia véleménye alapján a megyei kormányhivatal, amelyből kettő nem használható: *Gorkij utca*, *Kisdobos utca*, kettő pedig nem ajánlott elnevezés: *Károlyi Mihály utca*, *Erdei Ferenc utca* (Forrás: I5). A *Károlyi Mihály utca* névével kapcsolatban az a döntés született a 2016. decemberi közgyűlésen, hogy az utcát nem nevezik át, hanem névadójának ezentúl a szatmári főispánt tekintik (Forrás: I6).

V. Az utcanevek vizsgálata az utótagok szerint

Utótagon értek minden földrajzi köznevet, amely megjelöli a hely fajtáját. (HOFFMANN 2007: 57). Úgy gondolom, hogy az, hogy milyen földrajzi köznévi áll az utcanév tulajdonnévi része mögött, igen sokat elárul a szóban forgó utca jellegéről. Ugyanis a *Bundi köz* vagy a *Garai zug* hallatán képzeletünkben egy kisebb méretű, keskeny „utcácska” jelenik meg, viszont az *Egyetem sugárút* hallatán egy szélesebb, hosszabb kiterjedésű „út”. Éppen ezért elengedhetetlennek tartom, hogy Debrecen utcaneveit az utótagok szempontjából is vizsgáljam. (Az utótagok „formáns”, illetve „funkcionális” értéke a szakirodalomban már többször felmerült kérdésként, erről legutóbb lásd. HOFFMANN 2007: 58).

Debrecen utcaneveinek névanyagában található néhány olyan név is, amelyek egytagúak, így nem tudom őket az utótagok szempontjából vizsgálni, ezek a következők: *Tizenháromváros*, *Utcanyalve* (a), *Utcanyelve* (b), *Vásárállás*, *Utcácska*. Két olyan adat van, amelyet utótagok szempontjából nem elemzek: *Angiportus Typographie*, *Forum Theatrum*. Ezeket ugyan beilleszthetném utótagok szerint, esetleg le is fordíthatnám őket „sikátor” ill. „tér” előtaggal, azonban valószínűleg sosem voltak használatban ebben a formában.

Az utótagok vizsgálatával a fenti kivételektől eltekintve jóval könnyebb dolgunk van, mint az előtagokéval, hiszen számuk jóval kevesebb, összesen 27 különböző utótagot számolhatunk a teljes utcanévanyagban. Az egyes utótagok mögött feltüntettem az előfordulásukat szám szerint és százalékos arányban is az alábbiak szerint:

<i>árok alja</i>	5	0,2%
<i>átjáró</i>	2	0,08%
<i>berek</i>	1	0,04%
<i>dülő</i>	5	0,2%
<i>fasor</i>	3	0,12%
<i>kert</i>	2	0,08%

<i>körút</i>	7	0,29%	
<i>köz</i>	80	3,27%	} 84
<i>köze</i>	3	0,12%	
<i>közi</i>	1	0,04%	
<hr/>			
<i>malma</i>	1	0,04%	
<i>park</i>	3	0,12%	} 4
<i>parkja</i>	1	0,04%	
<hr/>			
<i>part</i>	1	0,04%	
<i>piac</i>	12	0,49%	} 13
<i>piac(a)</i>	1	0,04%	
<hr/>			
<i>sétány</i>	3	0,12%	
<i>sikátor</i>	3	0,12%	} 4
<i>sikátora</i>	1	0,04%	
<hr/>			
<i>sor</i>	28	1,14%	} 31
<i>sorja</i>	3	0,12%	
<hr/>			
<i>sugárút</i>	3	0,12%	
<i>szer</i>	1	0,04%	
<i>tava</i>	1	0,04%	
<i>tér</i>	91	3,72%	} 93
<i>tere</i>	2	0,08%	
<hr/>			
<i>torkolata</i>	1	0,04%	
<i>udvar</i>	1	0,04%	
<i>út</i>	66	2,7%	} 74
<i>útja</i>	8	0,33%	
<hr/>			
<i>utca</i>	2061	84,26%	} 2071
<i>utcája</i>	10	0,41%	
<hr/>			
<i>utcavég</i>	1	0,04%	
<i>ülés</i>	1	0,04%	
<i>vásár</i>	1	0,04%	
<i>zug</i>	15	0,61%	} 24
<i>zugja</i>	9	0,37%	
<hr/>			
<i>utótag nélkül</i>	8	0,33%	

A földrajzi köznevek vizsgálata során azt látjuk, hogy a legnagyobb részben egyszerű szó áll utótagként. Több földrajzi köznévi is előfordul birtokos szerkezetre utaló formában: *sikátora, sorja, tere, útja*. Ezekből összesen kettő utal valódi birtokos szerkezetre, amely személy birtokviszonyát fejezi ki: *Beszermény János sikátora, Tóth István út sorja*. Néhány esetben az ott lakókról kapott birtokos szerkezetet a név: *Kalaposok utcája, Fiatalok utcája, Vargák utcája*, sok esetben azonban a birtokviszonyt funkció nélkülinek tekinthetjük (*Ötvenhatosok tere, Vörös Hadsereg útja, Tanácsköztársaság úja*). Olyan birtokos szerkezetű nevek is szép számban előfordulnak, amelyek az ott lévő építményhez való viszonyt fejezik ki: *Új templom sorja, Új városháza utcája, Mészárszék zugja, Ötmalom zugja*.

Debrecen utcaneveiben legtöbbször *utca* földrajzi köznévi fordul elő: 2061 névben (84,26%). Vagyis a legtöbb közterület, ami Debrecenben nevet kapott, *utca* utótagot visel. Ez a szám más városok névanyagával összevetve is igen magas: Budapest 1972-es névállományában a nevek 80,2%-a (HAJDÚ 1975: 8–9), Pécs mai utcanev rendszerében a nevek 56,97%-a (PESTI 2013: 97), Salgótarján utcaneveinek 57,7%-a (HLAVACSKA 1989: 50), azonban ebbe a számba beletartoznak az *út* tagú nevek is, Szeged utcaneveinek 76,9%-a (PÉTER 1974: 45–46) visel *utca* utótagot. Az *utca* jelentését a Magyar földrajzi köznevek tára a következőképpen határozza meg: „városban, faluban házakkal szegélyezett (az útnál általában kisebb és rövidebb) közlekedési útvonal” (FKnT: 321). A debreceni utcanevek történetében gyakori jelenség, hogy a korábban *köz, sor, zug, sikátor* elnevezésű területek később *utca* utótagot kaptak. E mögött történeti okok is húzódnak, hiszen a várost történetében számtalan tűzvész sújtotta, így a keskenyebb közöket, zugokat stb. kiszélesítették, hogy ezzel is védekezzenek a tűz terjedése ellen.

Debrecen utcanevei között a második leggyakoribb a *tér* utótag: összesen 91 (3,72%). A *tér* földrajzi köznevet az alábbiak szerint értelmezhetjük: „épületekkel körülvett nagyobb közterület” (FKnT: 312). Ezek legtöbb esetben személyekről lettek elnevezve (52 esetben): *Arany János tér, Baltazár Dezső tér, Benedek Elek tér, Kálvin tér*. A többi esetben funkciójáról, ott lévő építményről: *Olajútó tér, Rózsa tér, Vigadó tér*.

Nagy számban fordul elő *köz* utótag: 80 névben (3,27%). A 80 előfordulásból 48 a természetes névadás időszakában született, így jellemzően az ott lakó emberekről vagy valamely tulajdonságukról kapták nevüket: *Büdös köz*, *Hóhér köz*, *Keskeny köz*, azonban adataim szerint úgy tűnik, hogy napjaink névadásában ismét „divatba jön” a használata: az V. korszakban 21 *köz* utótagú nevet számlálhatunk, ebből 12 az elmúlt 20 év névadásában keletkezett: *Gilice köz*, *Hinár köz*, *Szitakötő köz*, *Zerge köz*. A *köz* jelentését az alábbiak szerint értelmezhetjük: „valamilyen közösség által használt út”, „zsákutca” (FKnT: 214).

Út utótagú utcanév összesen 66 szerepel a névanyagban (2,7%). Az *út* jelentése: „járművek közlekedése számára épített egyenletes szélességű sáv” (FKnT: 320). A debreceni utcaneveket végignézve megállapítható, hogy a nagyobb utcákat, főbb közlekedési útvonalakat *út* utótaggal látják el: *Acsádi út*, *Balmazújvárosi út*, *Diószegi út*, *Füredi út*. Azok az utcák, amelyek kifelé mennek a városból, rendszerint *út* utótagot kaptak. Szeged utcaneveinek 3%-át, (PÉTER 1974: 45–46), Pécs utcaneveinek 10,76%-át (PESTI 2013: 97), Budapest utcaneveinek 7,6%-át (HAJDÚ 1975: 8–9) teszi ki ez a földrajzi köznév.

A *sor* utótag 28-szor szerepel a névanyagban (1,14%): *Bika sor*, *Déli sor*, *Hajnal sor*, *Kert sor*, *Pesti sor*, *Temető sor*. A *sor* értelmezése „házsor”, „szélső utca”, „egyik oldalán beépített utca” (FKnT: 286). Legtöbbször szélső elhelyezkedés esetén van használatban ez a földrajzi köznév: *Déli sor*, *Északi sor*, *Keleti sor*, *Nyugati sor*; valamint féloldalas beépítés esetén: *Erdő sor*, *Répa sor*, *Temető sor*. Pécs utcaneveiben ennél kevesebbszer fordul elő *sor* utótag: 0,55% (PESTI: 2013: 97). Szegeden viszont igen magas arányban: 7,27%-al az utcát követően leggyakrabban előforduló utótag (PÉTER 1974: 45–46). Budapesten ennél kisebb arányban fordult elő, 0,41%-ban, amelyet HAJDÚ is meglepően ritkának jellemez (HAJDÚ 1975: 10). Salgótarján neveiben 4,2%-os gyakorisággal fordul elő (HLAVACSKA 1989: 50).

A fent bemutatott utótagokon kívül a többi használatos utótag elszórtan, sok esetben egy-egy korszak névadására jellemző. Az *árok alja* mind az 5 előfordulása az I. korszak neveiben volt használatban, ugyanígy a *köze, közi, piaca, sikátora, sorja, szer, tava, utca torkolata, utcavég, ülés, vásár* valamint az utótag nélküli utcanevek is csak az I. korszak névadására jellemzőek. A *zug, zugja* egy-egy II. korszakbeli megjelenését leszámítva csak az I. korszakban jelent meg. A II. korszakban fordult elő 4 alkalommal a *dűlő*, a *kert* két alkalommal, a *malma* egy alkalommal. A III. korszakban jelent meg az *átjáró* mindkét előfordulása, és ebben az időszakban volt „divatos” a *körút* valamint a *sugárút* is a névadásban. Ennek az lehet az oka, hogy ebben az időszakban indult meg Debrecen városiasodása, így a nagyobb világvárosok mintájára kerülhetett be névanyagunkba ez a két utótag. Ebben az időszakban jött létre a legtöbb *tér*, összesen 36. A IV. korszakban az *útja* előtag hétszer jelent meg, kivétel nélkül funkció nélküli birtokos szerkezetet alkotva: *Április 4. útja, Béke útja, Magyar Szovjet Barátság útja, Szabadság útja, Tanácsköztársaság útja, Tizenkilencesek útja, Vörös hadsereg útja*. Ezek mind politikai eseményeket, fogalmakat, eszméket jelölő előtagokhoz kapcsolódnak. Az V. korszak névadásában összesen 10 utótag van jelen, vagyis Debrecen teljes „utótagkészletének” mindössze 33%-a. Az I. korszak jellegzetes utótagjai ma már nincsenek használatban, azt mondhatjuk, hogy jelenleg igen szegényes az utótagkészlet jellemzi névadásunkat. Ahogy HAJDÚ írta Budapest utcaneveivel kapcsolatban „viszonylag kevés az utótagul használt földrajzi köznevek száma, s különösen egészségtelen a megterhelési arányuk” (HAJDÚ 1975: 13). Budapest utcaneveiben 1972-ben 32 utótagot használtak, ez napjainkban Budapesten 40 fölé nőtt (ezt az információt a Budapesti utcanévblog alapján közlöm) (Forrás: I4). Az alábbi táblázat szemlélteti az utótagok szám szerinti előfordulását az egyes korszakokban.

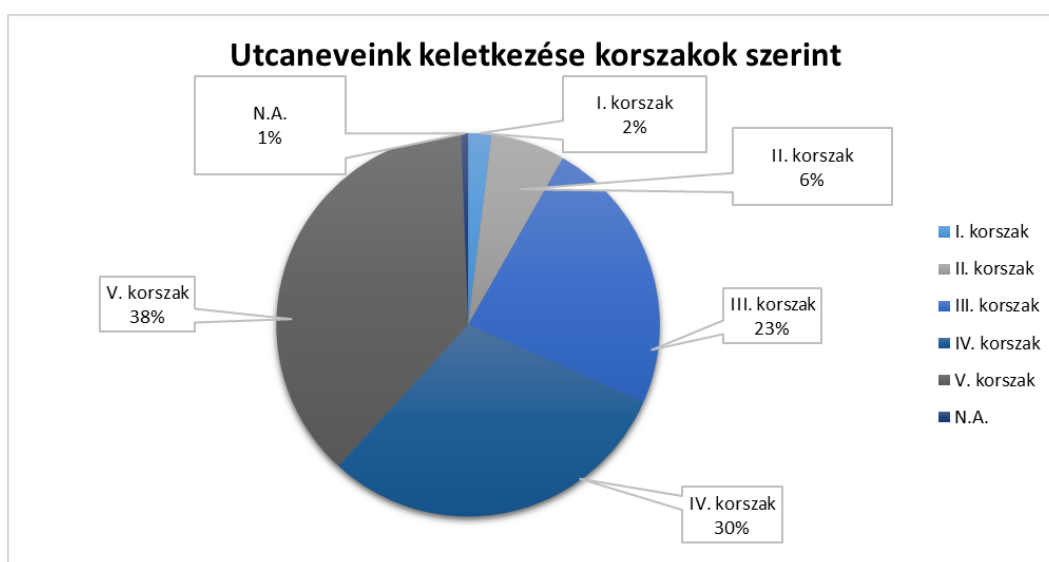
Utótag	I. korszak	II. korszak	III. korszak	IV. korszak	V. korszak	N.A.	Összesen
árok alja	5						5
átjáró			2				2
berek	1						1
dűlő	1	4					5
fasor	1			1	1		3
kert		2					2
körút			5	2			7
köz	48	12	1	7	12		80
köze	3						3
közi	1						1
malma		1					1
park				1	2		3
parkja					1		1
part					1		1
piac	8	4					12
piac(a)	1						1
sétány				3			3
sikátor	3						3
sikátora	1						1
sor	6	9	8	2	3		28
sorja	3						3
sugárút			2	1			3
szer	1						1
tava	1						1
tér	4	13	36	28	10		91
tere				1	1		2
udvar				1			1
út	13	8	21	15	9		66
utca	122	137	679	568	541	14	2061
utca torkolata	1						1
utcája	6		2	2			10
utcavég	1						1
útja	1			7			8
ülés	1						1
vásár	1						1
zug	12	1		2			15
zugja	8	1					9
utótag nélkül	8						8
Összesen:	262	192	756	641	581	14	2446

18. ábra: Debrecen utcaneveinek utótagjai

VI. Debrecen utcanevei napjainkban

Debrecen jelenlegi hivatalos utcaneveinek száma 1519, vagyis a teljes névanyag 62,1%-a. Az alábbiakban azt szeretném megmutatni, hogy a jelenlegi nevek mekkora része jött létre korábbi korszakokban, és melyek azok a nevek, amelyek már legújabb kori elnevezések, továbbá az utótagok megoszlását is vizsgálom a névanyagban.

Fontosnak tartom bemutatni, hogy mai utcaneveink mely korszakokban keletkeztek, ezt szemlélteti az alábbi diagram:

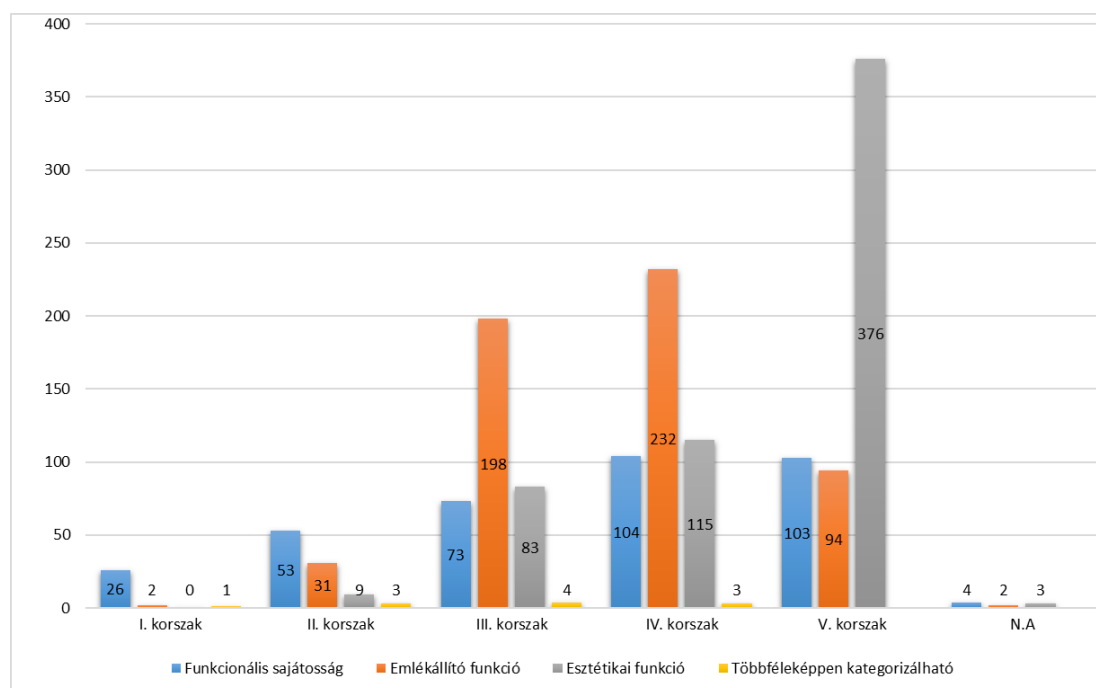

19. ábra: Debrecen mai utcanevei keletkezésük kora szerint

Az látható, hogy a természetes névadás korszakából összesen 31 név él napjainkban is. Legkorábbi élő utcanevünk a *Csapó utca*, melynek történetét 1458-tól követhetjük nyomon, bár már ennél korábbról is adathozható *Homok utca* néven (1395). Majd közel száz évvel később jelent meg a *Varga utca* és a *Burgundia utca* 1547-ben. (Ez természetesen nem azt jelenti, hogy ez előtt az utcáknak nem volt neve, egyszerűen csak nem jegyezték fel őket, de igencsak valószínű, hogy hívták őket valahogy, mivel az ember velejáró sajátossága, hogy a körülötte lévő dolgokat elnevezi, megnevezi.) A korszakok szerinti felosztás alapján elmondhatjuk, hogy az idő előrehaladtával egyre több név maradt fent napjainkig: az I. korszakból

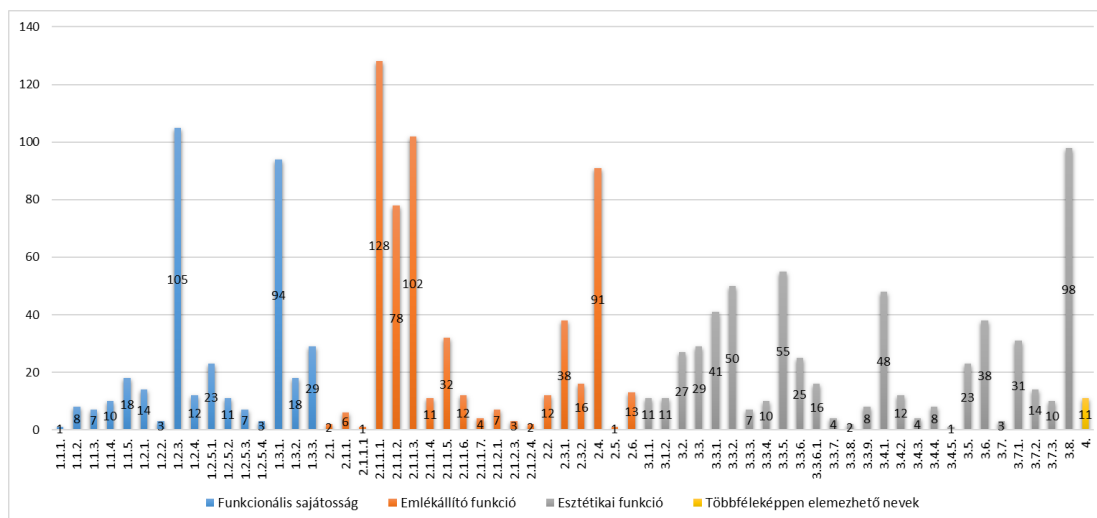
mindössze 2%, a II. korszakból 6%, a III. korszakból 24%, a IV. korszakból 30%-a származik a mai hivatalos utcanévállománynak, és érthető módon a jelenlegi V. korszak névalkotásai 38%-ot tesznek ki.

Érdeemes az egyes korszakokból ránk maradt neveket névadási típusok alapján is elemezni:

20. ábra: Debrecen jelenlegi hivatalos utcaneveinek megoszlása korszakonként, névadási típusonként

Az látható, hogy I. korszakból ránk maradt nevek szinte mindegyike funkcionális sajátosságról lett elnevezve, ami nem meglepő, hiszen ebben az időszakban a nevek 90%-a így módon keletkezett. A II. korszakból is sok olyan név él napjainkban is, amely funkcionális sajátosságot jelöl, azonban igen nagy számban van olyan név utcaneveink között, amely a már emlékháló funkciót tölt be. A III. és IV. korszakból óriási többségben olyan nevek maradtak meg mai utcaneveink között, amelyek emlékháló funkciót töltenek be: *Kazinczy utca*, *Kölcsey Utca*, *Arany János utca*, *Lehel utca*, *Kuruc utca*. Az V. korszak nevei közül pedig egyértelműen az esztétikai funkció a legmagasabb arányú, amelynek igen nagy részét teszik ki a névbokrosítások. Jelenlegi utcaneveink tehát tükrözik az egyes névadási korszakok sajátosságát a természetes névadástól egészen napjaink hivatalos névadásáig.

21. ábra: Debrecen mai hivatalos utcaneveinek megoszlása névadási típusok szerint

Funkcionális sajátosságról összesen 363 utcanév lett elnevezve. Méretéről (1.1.2.): *Kurta utca*, *Rövid utca*, *Arasz utca*. Funkciójáról, működéséről (1.1.3.): *Piac utca*, *Hal köz*, *Széna tér*. Alakjáról (1.1.4.): *Görbe utca*, *Nyíl utca*. Ott lévő növényzetről (1.2.1.): *Bükk utca*, *Nyárfás utca*, *Eperfa utca*. Ott lévő építményről (1.2.3.): *Egymalom utca*, *Iparkamara utca*, *Laktanya utca*, *Vár utca*, *Víztorony utca*. Az 1.2.3 csoportba tartozó nevek között több olyan szerepel, melyeknél a névadás eredeti indítéka – vagyis az ott álló épület – már nem létezik, így tájékozódás szempontjából kissé megtévesztőnek tűnhetnek. A *Kórház utcát* például igen sokan kereshetnék a Kenézy Gyula Kórház vagy a Klinikák környékén – tévesen. Az utca ugyanis a Kenézy Kórház elődjéről, az 1893-ban átadott kórházzal lett elnevezve, a Hadházi út és a Bem tér között. (MEZŐ hasonló jelenséget ír le a nyíregyházi *Kórház utca* kapcsán, (MEZŐ 1969: 202).

Az ott lakók nevééről (1.2.5.1.) nevezték el: *Agárdi utca*, *Barna utca*, *Busi utca*. Az ott lakók foglalkozásáról (1.2.5.2.): *Szappanos utca*, *Pereces utca*, *Szekeres utca*. Elhelyezkedéséről (1.3.1.): *Vénkert utca*, *Tócóskert tér*, *Vadaskert tér*. Viszonyított helyzetéről (1.3.2.): *Nyugati utca*, *Déli sor*, *Szél utca*. Irány megjelölése (1.3.3.): *Balmazújvárosi út*, *Létai út*, *Pallagi út*.

Emlékállító funkciójú utcanév 559 van jelenlegi utcaneveinkben. Magyar történelmi alakok, politikai személyek (2.1.1.1.): *Bocskai tér, Erzsébet utca, Táncsics Mihály utca*. Tudósok, mérnökök, építészek, tanárok, orvosok (2.1.1.2.): *Borsos József tér, Bárczi Géza utca, Segner tér*. Művészek (2.1.1.3.): *Ady Endre út, Jókai utca, Liszt Ferenc utca, Jászai Mari utca*.

Nem magyar személyekről (2.1.2.): *Ruyter utca, Zamenhof utca, Bem tér*. Eseménynek állít emléket (2.2.): *Ötvenhatosok tere, Március 15. utca, Olimpia fasor*. történelmi Magyarország területén fekvő helyről (2.3.1.): *Barcaság utca, Hargita utca, Tusnád utca*. Régi mesterség, foglalkozás, méltóságnév (2.4.): *Ács utca, Fiákeres utca, Halász utca*. Irodalmi művek szereplőiről elnevezett utca (2.6.): *Abigél utca, Csongor utca, János vitéz utca*.

Az esztétikai funkciójú nevek száma 586. Személynévről kapta nevét (3.1.): *Ádám utca, József utca, Piroska utca*. Népnévről (3.2.): *Kabar utca, Kun utca, Ozmán utca, Tatár utca*. Növénynévről összesen 232 utca kapott nevet, jellemzően fafajtákról (3.3.1.): *Akácfa utca, Diófa utca, Tölgyfa utca*; gyógynövényről (3.3.5.): *Cickafark utca, Ezerjófű utca, Kikerics utca*. Gyümölesről (3.3.6.): *Alma utca, Eper utca, Áfonya utca*. Állatokról (3.4.): *Cinege utca, Vidra utca, Pillangó utca*. Természeti jelenségről (3.5.): *Vihar utca, Harmat utca, Szivárvány utca*. Fogalomról (3.6.): *Zengő utca, Barátság utca, Remény utca*. Helynévről: *Szeged utca, Békés utca, Balaton utca*. Tárgyakról (3.8.): *Pajzs utca, Kard utca, Korsó utca, Furulya utca*.

Előtagok szempontjából Debrecen utcanevei igen változatosak, hiszen 1519 utcanévre 1505 különböző előtagot számolhatunk. Ez azt is jelenti, hogy a debreceni utcanevekben igen ritka jelenség a homogén névbokrosítás, mindössze néhány esetben fordul elő: *Bádogos utca* és *Bádogos köz* a Boldogfárvikertben, *Hínár utca* és *Hínár köz* a Biczó István kertben, *Megyer köz* és *Megyer tér* a Nagysándortelepen.

Az utótagok vizsgálata az élő anyag esetében is egyszerűbb, mint az előtagok vizsgálata. Jelenlegi utcaneveinkben a következő utótagok jelennek meg (itt is feltüntettem az utótag megnevezését, az előfordulások számát és százalékos arányát):

<i>dűlő</i>	5	0,33%
<i>fasor</i>	1	0,07%
<i>körút</i>	1	0,07%
<i>köz</i>	18	1,18%
<i>park</i>	2	0,13%
<i>parkja</i>	1	0,07%
<i>part</i>	1	0,07%
<i>sétány</i>	3	0,2%
<i>sor</i>	7	0,46%
<i>sugárút</i>	1	0,07%
<i>tér</i>	35	2,3%
<i>tere</i>	2	0,13%
<i>udvar</i>	1	0,07%
<i>út</i>	33	2,17%
<i>utca</i>	1404	92,43%
<i>utcája</i>	2	0,13%
<i>zug</i>	2	0,13%

A jelenleg leggyakrabban használt utótagunk 92%-kal az *utca*, ezt követi az *út* 2,61%-kal, a *tér* 2,22%-kal és a *köz* 1,18%-kal. A többi utótag aránya nem éri el az egy százalékot sem, vagyis utótagok szempontjából névállományunk nem túl változatos.

VII. Debrecen mai utcanevei városrészek szerint

Debrecenben a hozzá tartozó külterületi részekkel együtt 78 városrészt tartunk nyilván. Az elnevezett utcák száma az alábbiak szerint oszlik meg a városrészek között:

Akadémiakert	18	1,18%
Alsójózsa	38	2,5%
Augusztá	1	0,07%
Bánk	15	0,99%
Basahalom	2	0,13%
Bayk András kert	106	6,98%
Bellegelő kert	18	1,18%
Belváros	55	3,62%
Biczó István kert	118	7,77%
Biharikert	46	3,03%
Boldogfalvikert	27	1,78%
Burgundia	17	1,12%
Csapókert	20	1,32%
Csigekert	7	0,46%
Dobozikert	17	1,12%
Dombos	9	0,59%
Domokos Márton kert	13	0,86%
Egyetemváros	2	0,13%
Epreskert	2	0,13%
Falóger	20	1,32%
Felsőjózsa	46	3,03%
Gáspár György kert	43	2,83%
Gerébytelep	56	3,69%
Haláp	7	0,46%
Hatvan utcai kert	29	1,91%

Homokkert	46	3,03%
Hóforrás	3	0,2%
Ispotály	3	0,2%
József Attila-telep	7	0,46%
Júliatelep	44	2,9%
Kandia	5	0,33%
Kerekestelep	55	3,62%
Kertváros	9	0,59%
Kétútköz	1	0,07%
Kincseshegy	19	1,25%
Kismacs	7	0,46%
Kondoros	28	1,84%
Köntösgát	2	0,13%
Köntöskert	11	0,72%
Lencztelep	45	2,96%
Libakert	13	0,86%
Mesterfalva	11	0,72%
Miklóskapu	1	0,07%
Műhelytelep	1	0,07%
Nagy Mihály kert	2	0,13%
Nagycsere (Erdőpuszták)	15	0,99%
Nagyerdő	20	1,32%
Nagyerdőalja	21	1,38%
Nagyerdőpark	9	0,59%
Nagymacs	13	0,86%
Nagysándortelep	28	1,84%
Nyulas	13	0,86%
Ondód	16	1,05%
Pallag	11	0,72%
Pércsikert	20	1,32%
Péterfia	9	0,59%
Postakert	11	0,72%

Sámsonikert	26	1,71%
Sestakert	12	0,79%
Sóház	5	0,33%
Széchenyikert	10	0,66%
Szentlászlófalva	27	1,78%
Szepes	1	0,07%
Szikigyakor	27	1,78%
Téglagyár	21	1,38%
Tégláskert	23	1,51%
Tizenháromváros	6	0,39%
Tócióliget	3	0,2%
Tócorét	2	0,13%
Tócoskert	7	0,46%
Tócovölgy	14	0,92%
Újkert	17	1,12%
Úrrétje	18	1,18%
Vargakert	17	1,12%
Vénkert	9	0,59%
Veres Péter-kert	25	1,65%
Wesselényi	9	0,59%
Zsibogó	9	0,59%

A legtöbb elnevezett utca a Biczó István kertben és a Bayk András kertben található. Ennek több oka is van: egyrészt ezeken a területeken jóval kisebb utcák jöttek létre, mint a belvárosban, másrészt mivel szélső kertekről van szó, ezért itt még lehetőség van újabb utcák nyitására ellentétben a már beépített belvároshoz és vonzáskörzetéhez tartozó területeken. Számos olyan utca található a kertségeken, amelyet még napjainkban sem neveztek el, bár már lakott terület. Ezeket az utcákat jelenleg kizárólag helyrajzi szám alapján lehet megtalálni. A heterogén névbokrosítás jelensége is leginkább ezen a két városrészen a legjellegzetesebb, számos növényről

és állatról neveztek el utcákat, kevés kivételtől eltekintve szinte az összes utca névbokrosítással kapott elnevezést.

Legkorábról adatolható utcáink azokon a városrészekben helyezkednek el, amelyek már a XV-XVI. században adatolhatók voltak Debrecen palánkkal és sánccal körülvett határain belül, vagyis ezek voltak a legfőbb közlekedési útvonalak: *Csapó utca*, *Burgundia utca*, *Cegléd utca*, *Csemete utca*, *Hatvan utca*, *Piac utca*, *Varga utca*. Legkorábbi utcáink a szérűs kertek felé vezető ajtókhöz és kapukhoz vezettek. Az 1750-ben meglévő hét kapu helyét 1976-ban emléktáblával jelölte meg Debrecen Város Tanácsa (NÁBRÁDI 1984: 25).

22. ábra: Emléktábla a Csapó utcai kapu helyén (saját kép)

VIII. Összegzés

Dolgozatomban Debrecen hivatalos utcaneveinek történetét, névadási körülményeit, funkcionális sajátosságait vizsgáltam. Az volt a célom, hogy egy áttekinthető dolgozat keretében mutassam be a neveket úgy, hogy egyszerre vizsgálom őket történeti és névtani szempontból. Azért választottam ezt a módszert, mert úgy gondolom, hogy a névadási jellegzetességek vizsgálatához elengedhetetlen, hogy ismerjük a nevek névadási indítékát. A neveket első megjelenésük szerint korszakokba soroltam, és azt vizsgáltam, hogy a természetes és a hivatalos névadás korszakaiban mely minták, eszmék alakították a történetüket. A vizsgálatokból arra a következtetésre jutottam, amelyre már sokan előttem a hivatalos nevek vizsgálata során: a korai, természetes névadás korszakában egyértelműen a jellegzetes szemantikai jegyek alapján nevezték el az utcákat, így az ott álló építményről, ott lakó személyekről. A későbbi korszakokban azonban egyre szembe tűnőbben használja az adott korszak aktuális hatalmi rendszere az utcák el- és átnevezését saját ideológiájának megfelelő utcaelnevezésekkel, melyeket aztán a következő politikai hatalom jellemzően eltöröl. A debreceni utcanevek története, és különösképpen a nagyobb utcák, fő útvonalak ezeket a jellegzetességeket mind magukon hordozzák – elég, ha csak a mai *Piac utca* és az *Egyetem sugárút* történetét nézzük. Igyekeztem az egyes korszakok névadására jellemző típusokat is megvizsgálni. Nem egy-egy időszak szinkrón metszetét vizsgáltam, hanem az adott korszakban keletkezett neveket, mivel úgy vélem, hogy a névadási jellegzetességek így vizsgálhatók a leghatékonyabban. A nevek vizsgálatához egy olyan modellt választottam, amely a helynevek vizsgálatának tekintetében igen hatékony – ezt egészítettem ki némiképp további kategóriákkal, melyek segítségével a hivatalos névadás jellegzetességeit is vizsgálhattam. Természetesen az utcanevek alaprészeit is elemeztem, valamint azt is megvizsgáltam, hogy mely utótagok mely korszak elnevezéseire voltak jellemzők.

A névadási korszakok áttekintése után Debrecen mai hivatalos utcaneveit is megvizsgáltam mind történeti, mind névtani szempontok alapján.

Vizsgálataimat igyekeztem diagramok formájában is megjeleníteni, ezzel is szemléletesebbé téve kutatásaim eredményét.

Bízom benne, hogy dolgozatommal sikerült feltárnom Debrecen utcanevérendszerének sokszínűségét, és a neveken keresztül bemutatnom igencsak érdekes történetét egészen az első feljegyzett utcanevektől napjainkig.

23. ábra: *Utcanevtábla napjainkban (saját kép)*

IX. Szakirodalom

- BÁBA BARBARA – NEMES MAGDOLNA (2014), Magyar földrajzi köznevek tára (FKnT). Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- BALOGH LÁSZLÓ (2005), Debrecen utcaneveinek változása a kezdetektől napjainkig. In: BALOGH LÁSZLÓ (2007), Debrecen város utcanévkatasztere. Debrecen. 13–18.
- BALOGH LÁSZLÓ (2007), Debrecen város utcanévkatasztere. Debrecen.
- BALOGH LÁSZLÓ (2007), Utcanévi adattár. In: BALOGH LÁSZLÓ (2007), Debrecen város utcanévkatasztere. Debrecen. 21–451.
- DR. NÁBRÁDI MIHÁLY szerk. (1984), Debrecen utcanevei. Debrecen.
- HAJDÚ MIHÁLY (1975), Budapest utcaneveinek névtani vizsgálata: Nyelvtudományi Értesítő 87. sz. Budapest.
- HAJDÚ MIHÁLY (1980): Orosháza utcanevei: Névtani értesítő. 3: 22–34. Budapest.
- HAJDÚ MIHÁLY (1983), Kisebb települések utcaneveiről: Névtani Értesítő 8.sz. 32–49.
- HAJDÚ MIHÁLY (2003), Általános és magyar névtan. Osiris Kiadó, Budapest. 17–150.
- HLAVACSKA EDIT (1989), Salgótarján utcanevei. Múzeumi Értekező 6. Salgótarján.
- HOFFMANN ISTVÁN (2003), Az utcanévadás. In: HOFFMANN ISTVÁN (2003), Magyar helynévkutatás 1958-2002. Debrecen. 167–170.
- HOFFMANN ISTVÁN (2003), Magyar helynévkutatás 1958-2002. Debrecen.
- HOFFMANN ISTVÁN (2007), Helynevek nyelvi elemzése. Budapest.
- KÁLMÁN BÉLA (1969), A nevek világa. Gondolat Kiadó, Budapest.
- KÁLNÁSI ÁRPÁD (1995), Rendszerváltás -- utcanév-változtatás. Magyar Nyelvjárások XXXII. 55–61.
- KISS LAJOS (1980), Földrajzi nevek etimológiai szótára (FNESz). Akadémiai Kiadó, Budapest.
- MEZŐ ANDRÁS (1969), A belterületi hivatalos névadás néhány sajátossága: Magyar Nyelv. 65: 198–204.
- MEZŐ ANDRÁS (1982), A magyar hivatalos helységnévadás. Budapest.

- PAPP JÓZSEF (2007), Debrecen városrészeinek elnevezése. In: BALOGH LÁSZLÓ (2007), Debrecen város utcanévkatasztere. Debrecen. 7–12.
- PESTI JÁNOS (2003), Pécs utcanevei. Kronosz Kiadó, Pécs.
- PÉTER LÁSZLÓ (1974), Szeged utcanevei. Szeged.
- TÓTH PÁL (2005), Debreceni utcanevek. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft., Debrecen.

Internetes források

- I1: <http://epiteszforum.hu/galeria/debrecen-gyalogos-belvaros-2-belvarosi-fejlesztések-kerdesei/87172>
- I2: <http://lecafedecapucine.blogspot.hu/2014/03/debrecen-ii-vh-bombazások-elott.html>
- I3: <http://www.origo.hu/itthon/20170201-egyre-kevesbe-kisert-a-kommunista-mult-az-utcanevekben.html>
- I4: http://utcakterek.blog.hu/2015/08/19/utcanevek_utotagok_ut_utca_ter_koz_sor_setany_lepcso_arok
- I5: <http://www.haon.hu/letorolnek-gorkij-nevet-a-megye-terkeperol/2970833>
- I6: <http://www.dehir.hu/debrecen/karolyi-mihaly-de-masik-utcanevet-vitattak-meg-a-kepviselok/2016/12/15/>
- I7: <https://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=a1200167.TV>